

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи

на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: «Удосконалення процесу управління фінансовими ризиками
підприємства»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та
страхування
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Садченко Б.М.

Полтава - 2022 року

ЗМІСТ

	ст
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ.....	9
1.1. Сутність фінансових ризиків та їх класифікація.....	9
1.2. Економічний зміст ризику незбалансованої ліквідності та система показників його оцінки.....	21
1.3. Сутність управління ризиком ліквідності на підприємстві.....	26
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА СТАНУ УПРАВЛІННЯ НИМИ.....	44
2.1. Аналіз ризику незбалансованої ліквідності підприємства.....	44
2.2. Оцінка ефективності управління ризиком.....	55
2.3. Оцінка ризику зниження фінансової стійкості.....	60
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ НЕЗБАЛАНСОВАНОЇ ЛІКВІДНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	64
3.1. Бюджетування виробничих фондів з ціллю управління ризиком.....	64
3.2. Оптимізація та планування фондів обігу в контексті управління ризиком.....	72
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі в умовах перехідної національної економіки відбуваються трансформаційні процеси щодо ринку та реорганізація механізму управління національної економіки. Ефективне функціонування підприємства значною мірою залежить від забезпеченості виробничого процесу даними активами та їх раціонального використання під час розвитку виробництва, що позначається на ймовірності виникнення ризику підприємства.

Саме теорія ризику формує та дозволяє застосовувати нові механізми управління з метою забезпечення конкурентоздатності суб'єктів. Дослідження ризику, який є фінансовим надає можливість суб'єкту здійснити об'єктивну оцінку своїх переваг, можливостей недоліків на шляху отримання максимуму прибутку.

Ціллю функціонування суб'єкту за конкретних умов є прагнення до максимізації ринкової вартості, а шляхом до цього прагнення є капіталізація прибутку, залучення зовнішнього капіталу, усунення до мінімуму ризику, що є фінансовим.

Діяльність в умовах власне ринкового господарювання значною мірою залежить від оборотних активів, зокрема від забезпеченості виробничого процесу даними активами та їх раціонального використання під час здійснення виробництва, що позначається на ймовірності виникнення ризику незбалансованої ліквідності підприємства.

Власне за умови настання даного ризику у суб'єкту здійснення господарювання може виникнути неплатоспроможність або ж навпаки незабезпеченість виробничого процесу запасами, незадоволення потреб споживачів в повному обсязі у готовій продукції.

Для здійснення власної фінансово-господарської діяльності господарство повинно постійно маневрувати між часткою оборотних активів, котра залишається в найбільш ліквідній формі (забезпечує платоспроможність) та часткою оборотних активів, що забезпечують виробничий процес (виробничі запаси, незавершене виробництво),

забезпечують потреби кінцевих споживачів (запаси готової продукції).

Отже, дослідження питань ризику незбалансованої ліквідності та управління ним набувають вагомого значення на шляху здійснення фінансового планування та управління в межах господарюючого суб'єкту, є актуальними та своєчасними в межах господарювання в реаліях ринку.

В контексті економічної літератури виникають різні підходи до означення ризику незбалансованої ліквідності та власне методик управління даним ризиком, а тому є необхідність на рівні із уточненням сутності ризику незбалансованої ліквідності, з'ясувати сутність процесу здійснення управління ним, оцінити можливість застосування конкретних методів управління даним ризиком в реаліях сільськогосподарських підприємств. Цій темі присвячені праці багатьох авторів, серед яких: К.Багацька, І.О. Бланк, Г.У. Великоіваненко, В.В. Вітлінський, Т.П.Галушкіна, В.Н.Гранатуров, В.І.Грушко, О.В.Мартинюк, О.І.Пилипенко, Р.В.Пікус, О.Б.Шевчук та інші науковці.

Таким чином, дослідження питань ризику та управління ним набувають вагомого значення на шляху здійснення фінансового планування та управління в межах господарюючого суб'єкту, є актуальними та своєчасними в межах господарювання в реаліях ринку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дипломна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів і кредиту за темою „Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій, установ”.

Мета і завдання дослідження. Метою поданого нами дослідження є окреслення сутності стосовно теоретичних, методичних поглядів на ризик ліквідності, означення базових показників оцінки даного ризику, визначення сутності управління ризиком незбалансованої ліквідності, оцінка ймовірності виникнення даного ризику в межах конкретного господарства та обґрунтування конкретних аспектів процесу управління даним ризиком в реаліях функціонування означеного суб'єкту.

Сформована мета вимагає в подальшому її реалізації в межах дипломної роботи шляхом формування наступних завдань:

- уточнення сутності ризику незбалансованої ліквідності та дослідження основних складових його виникнення;
- визначення сутності, завдань процесу здійснення управління ризиком незбалансованої ліквідності;
- узагальнення методики оцінки ризику незбалансованої ліквідності;
- оцінка стану діяльності підприємства;
- дослідження стану управління ризиком незбалансованої ліквідності на підприємстві;
- розробка пропозицій стосовно процесу вдосконалення управління ризиком ліквідності, що є незбалансованою.

Предмет і об’єкт дослідження. Об’єктом дослідження є фінансовий ризик та стан управління ним на підприємстві. Предметом дослідження є методичні підходи оцінки ризиків, що є фінансовими та узагальнення управлінських підходів стосовно ризиків.

Методи дослідження. В дипломній роботі нами були використані наступні методи ведення дослідження: абстрактно-логічний (який здійснює узагальнення поглядів науковців на категорію „фінансовий ризик”); системне узагальнення, метод використання графіків (дані методи здійснюють узагальнення показників з оцінки ризиків, що є фінансовими, стану управління ними); аналіз, синтез, порівняння, зіставлення (співставлення нормативних та базових значень конкретних показників здійснення оцінки ризиків, що є фінансовим).

Окрім того в роботі проведено дослідження відносних та абсолютних показників, середніх величин. З ціллю проведення аналізу використані комп’ютерні програми, зокрема: Microsoft Word, Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Базою теоретичного дослідження є економічна теорія, праці науковців, зокрема вітчизняних, зарубіжних з приводу визначення сутності ризику, що є фінансовим, оцінки та управління ризиками, що є фінансовими, законодавча база України. Базою для практичного дослідження виступила фінансова звітність ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” Полтавського району.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів.

Наукові результати отримані за час здійснення процесу написання

дипломної роботи визначають новизну даної роботи і винесені на захист, зокрема до них належать:

- узагальнення поглядів дослідників стосовно поняття „фінансовий ризик” та уточнення сутності даного ризику;
- узагальнення чинників, що провокують даний ризик;
- узагальнення напрямків і методів управління ризиком незбалансованої ліквідності;
- систематизація показників оцінки ризику;
- дослідження стану управління ризиком;
- обґрунтування заходів оптимізації виробничих фондів та фондів обігу з ціллю удосконалення управління ризиком.

Одержані у процесі дослідження висновки та рекомендації мають практичне значення не тільки для діяльності ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”, але й інших підприємств.

Особистий внесок здобувача. Дипломна робота – самостійне дослідження, котре має наукове спрямування. Розробки і пропозиції дослідження авторські.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися і одержали оцінку, що була позитивною на 1 конференції, а саме: IX Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених „Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики”, (Полтава, 10 листопада 2022 року), V Всеукраїнська науково-практична конференція „Актуальні питання сучасної економічної науки”, (Полтава, 6 грудня 2022 року).

Публікації. Основні результати наукового дослідження було опубліковано у матеріалах двох науково-практичних конференцій загальним обсягом 0,67 друк. арк.

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, який нараховує 73 найменування, містить 29 таблиць, 4 рисунки, 4 додатки. Основний зміст роботи викладено на 83 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ

1.1. Сутність фінансових ризиків та їх класифікація

В умовах сучасної нестабільності в українській економічній системі особливо гостро стоїть завдання захисту підприємств від ризиків та забезпечення їх сталого розвитку. Компанії працюють у різних конкурентних середовищах та мають індивідуальний економічний потенціал, тому кожна має специфічні, унікальні ризики. Тому питання забезпечення економічної стабільності компаній у динамічному та стохастичному економічному середовищі є постійним і важливим.

Наявність ризиків як невід'ємної частини бізнесу потребує розробки конкретних методів і прийомів їх ідентифікації при прийнятті та реалізації управлінських рішень, а також налагодження системи захисту та управління ризиками.

Результативність діяльності організацій у середовищі ризику визначає доцільність впровадження управління ризиками, оскільки необхідно враховувати його вплив на їхню діяльність [58, с. 973].

Історична еволюція поглядів науковців все ж таки і до сьогодні залишає відкритим питання стосовно означення поняття ризику. Ризик – це економічна категорія, яка характеризує можливість імовірності збитків об'єкту, загрози, несприятливого результату. В економічному енциклопедичному словнику зазначається, що ризик – це непередбачуваність і можливість настання подій з негативними наслідками (зазнати збитків, втратити вигоду тощо), зумовлених певними діями або рішеннями, які матимуть місце в майбутньому [23, с. 244]. Окремі автори вважають, що ризик – це усвідомлена можливість небезпеки виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, майна, грошей у зв'язку з випадковими змінами умов діяльності, несприятливими обставинами [27, с. 405].

Уникнення ризику досягають, відмовляючись від реалізації проєкту.

Ідентифікація ризику найбільш складний етап. Він вимагає проведення наступних процедур: виявлення джерел (причин) ризику; визначення і класифікація можливих для того чи іншого напрямку діяльності (чи проєкту) типів ризику; вибір критеріїв і параметрів для оцінки кожного типу ризику; визначення граничних умов для оцінки прийнятного рівня ризику; установлення зон підвищеного ризику; визначення послідовності (за часом) виникнення різних типів ризику і прив'язка її до календарних планів виробничо-господарської діяльності (чи здійснення конкретного проєкту); оцінка імовірності виникнення різних типів ризику [61, с.185–186].

Ризики, притаманні фінансовим активам, визначаються ризиками, що супроводжують діяльність емітентів фінансових аспектів – підприємств та фінансових інститутів і їх називають підприємницькими ризиками. Підприємницькі ризики визначають також ризики, які пов'язані зі здійсненням прямих інвестицій у підприємницьку фінансово-господарську діяльність. Суть, механізм оцінки підприємницьких ризиків та методи управління ними, дають змогу краще зрозуміти принципи оцінки ризиків при прямому інвестуванні коштів у підприємницьку діяльність, а також розробити ефективні стратегії управління фінансами підприємницьких структур в умовах ринку. Підприємницький ризик характеризує невизначеність в успішній реалізації стратегій та досягненні цілей суб'єкта підприємницької діяльності [67, с. 221– 222].

Вибір конкретних заходів, пов'язаних із розв'язанням проблем ризиків ґрунтуються на дотриманні певних принципів: ризикувати можна лише в межах, що їх дозволяє власний капітал; необхідно здійснювати аналіз проєктів з урахуванням наслідків ризиків; не виправданим вважається ризик великими вкладеннями коштів задля отримання невеликої вигоди [30, с.148]. Прийнятний рівень ризику – це є показник суб'єктивний, адже кожне підприємство визначає його самостійно за власними критеріями.

Для вироблення стратегії і тактики управління ризиком, здійснюють конкретні заходи щодо його зменшення, для чого необхідно визначити

прийнятний для підприємства рівень ризику.

Прийнятний рівень ризику – це суб’єктивний показник, що менеджери кожного підприємства визначають для себе індивідуально, встановлюючи, який ризик вважати для даного підприємства катастрофічним, який критичним, а який припустимий [11, с. 175].

Характеристика основних видів фінансових ризиків підприємства нами представлена на рис. 1.1.

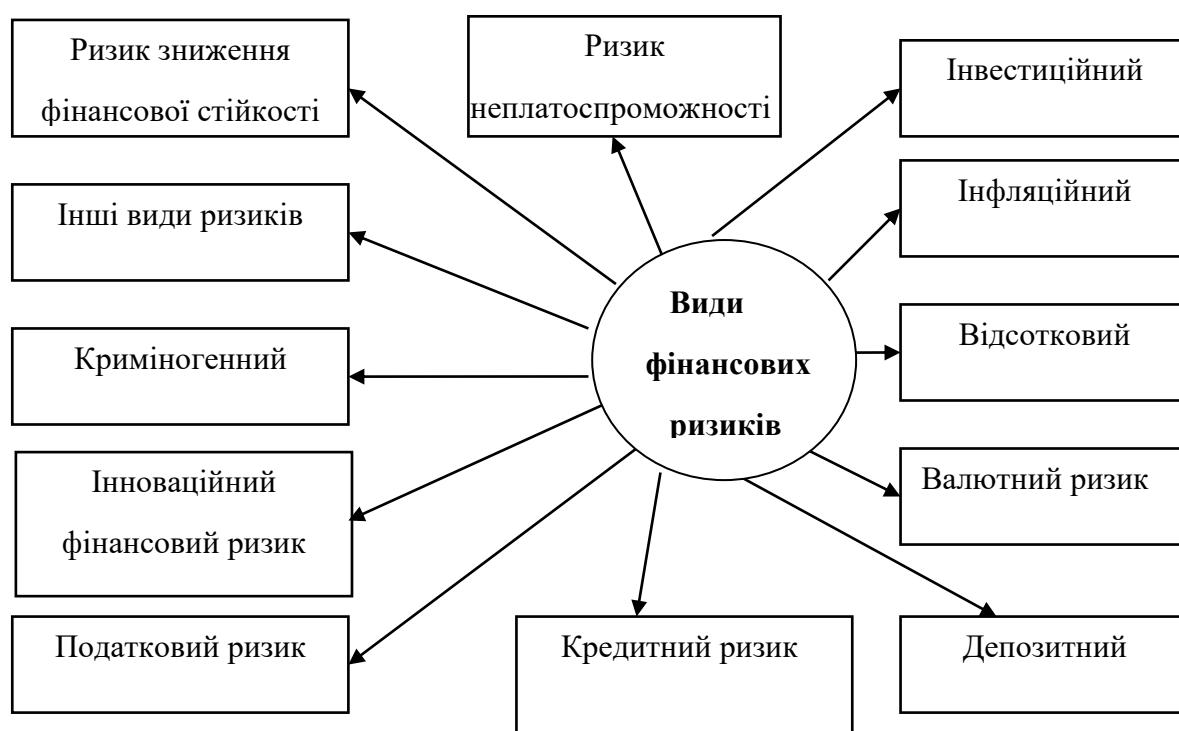

Рис. 1.1. Характеристика основних видів фінансових ризиків підприємства

Джерело: складено автором на основі [5,6,7]

Варіюють думки дослідників і стосовно поняття “фінансового ризику”. Так, є прихильники дослідження поняття фінансового ризику як окремого виду ризиків господарства, прихильники другого напрямку вважають, що фінансовий ризик є складовою економічного ризику, прихильники третього підходу вважають фінансовий ризик часткою комерційного ризику господарства.

Нами узагальнено базові погляди дослідників на категорію „фінансовий ризик” (табл. 1.1).

Підходи до трактування сутності поняття „фінансовий ризик”

Автор, джерело	Сутність поняття
Аранчій В.І., Томілін О.О., Дорогань- Писаренко Л.О. [1, с. 167]	Фінансові ризики – це ймовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у формі втрати доходу або капіталу при невизначеності умов здійснення його фінансової діяльності.
Мочерний С. В., Ларіна Я.С., Устенко О. А., Юрій С. І. [23, с. 244]	Фінансовий ризик – це непередбачуваність і можливість настання подій з негативними наслідками (зазнати збитків, втратити вигоду тощо), зумовлених певними діями або рішеннями, які матимуть місце в майбутньому.
Бланк И.А. [4, с. 20–21]	Фінансовий ризик – це результат альтернативного рішення, що є фінансовим, який приймає менеджер, власник; дане рішення націлене на цільовий, бажаний результат, який виникає за здійснення фінансової діяльності, без сумніву за певної вірогідності щодо економічних втрат за непевності умов реалізації даного рішення
Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. [27, с. 405]	Фінансовий ризик – це усвідомлена можливість небезпеки виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, майна, грошей у зв’язку з випадковими змінами умов діяльності, несприятливими обставинами
Осовська Г.В., Юшкевич О.О., Завадський Й.С. [38, с. 271]	Фінансовий ризик – це ризик, який бере експортер на випадок, якщо контрагент з якихось причин відмовиться від оплати закупленого товару

Науковці, які трактують фінансовий ризик як окремий вид ризику розходяться у поглядах стосовно трактування його в межах фінансової діяльності у широкому та вузькому уявленні. Окрім того аналізуючи питання стосовно ризику, що є фінансовим деякі дослідники прив’язують дану категорію до ймовірності, зокрема понесення втрат, а саме таких як частини ресурсів, що належать власнику, або ж недоотримання доходів порівняно із визначеними, або ж понесення фінансових втрат, що вважаються додатковими, або ж втрат у вигляді не отримання додаткових можливостей, прибутку (додаткового). Інші дослідники акцентують увагу на тому, що ризик, що є фінансовим має характеристику процесу, який направляється на усунення невизначеності стосовно рішень, які вважаються фінансовими. Існує й третя думка, зокрема ризик, що є фінансовим науковці сприймають крізь

призму певної ситуації, яка неодмінно веде до конкретних результатів, зокрема фінансових таких як прибуток (позитивний результат), збиток (негативний результат), покриття всіх витрат, але не отримання прибутку (нульовий результат). Отже, уніфікованого підходу до визначення сутності фінансового ризику у сучасних науковців немає, що свідчить про недостатнє наукове опрацювання дослідниками цієї економічної категорії.

Фінансові ризики – це ймовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у формі втрати доходу або капіталу при невизначеності умов здійснення його фінансової діяльності [1, с.167]. З нашого погляду, фінансовий ризик – це ризик пов'язаний із прийняттям рішення стосовно виробництва, реалізації, стосовно вкладення коштів у довгостроковій та короткостроковій перспективі, котре спрямоване на певний означений результат і призведе до можливості отримання прибутку, або ж його втрати, недоотримання доходів, або ж втрати капіталу взагалі.

Варто також окреслити, що сутність ризику залежить не лише від трактування означення, а й класифікаційних ознак, які виділяють науковці стосовно ризику, який вважається фінансовим [5; 14; 17]. Базою (основою) диференціації фінансових ризиків саме за процесом проведення управління є видова класифікація ризиків, а тому охарактеризуємо її детально. Загалом, способи чіткої класифікації фінансових ризиків в сучасній економічній літературі розроблено значною кількістю науковців. Так, Ю.В. Петленко ринкові ризики класифікує на: кредитний (діловий ризик) – пов'язаний з тим, що емітент, який випустив боргові цінні папери, опиниться в скрутному фінансовому становищі; інфляційний ризик – ризик того, що при високій інфляції доходи не можуть перекривати швидке знецінення вкладених інвестиційних коштів; відсотковий ризик – це ризик втрат, що можуть мати інвестори чи емітенти в зв'язку із зниженням відсоткових ставок на фінансовому ринку; відкличний ризик виникає для інвестора тоді, коли емітент відкликає свої відкличні папери раніше, аніж інвестор отримує від них очікуваний дохід; ризик ліквідності – ризик, який пов'язаний із можливістю

втратах при реалізації цінних паперів у зв'язку зі зниженням їх привабливості й можливості швидкої реалізації [42, с. 222–223]. Дослідимо найрозповсюдженіші класифікаційні ознаки (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація фінансових ризиків

Класифікаційна ознака	Складові класифікації
1	2
Видовість ризику	-ризик зниження стійкості (фінансової); -ризик, що є інвестиційним; -ризик пов'язаний із неплатоспроможністю; -ризик, який вважається кримінальним; -ризик відсотковий; -ризик пов'язаний з інфляцією; -ризик депозитний; -ризик, що вважається податковим; -ризик, що є валютним; -ризик кредитний; -ризик, який є структурним; -інші види ризику
Об'єкт ризику та його характеристика	-ризик конкретної операції, яка є фінансовою; -ризик діяльності, конкретної; -ризик діяльності підприємства загалом
Комплексність аналізу	-ризик, що є фінансовим та не розкладається на елементи (простий); -ризик, що належить до фінансового та має розподіл на певні конкретні елементи (складний)
Джерело утворення	-зовнішній (систематичний) ризик; -внутрішній (несистематичний) ризик
Наслідки, які є фінансовими	-ризик втрат, які є економічними; -ризик втрати вигоди; -ризик, що акцентується як на економічних втратах, так і додаткових доходах
Часовий прояв	-ризик, який є фінансовим та супроводжує діяльність повсякчас (постійний); -ризик, що є фінансовим, але супроводжує діяльність лише на певних етапах (тимчасовий)
Рівень втрат, що належать до фінансових	-допустимий ризик; -ризик критичний; -ризик катастрофічний
Ймовірність виникнення	-ризик, який підлягає прогнозуванню; -ризик, що прогнозуванню не підлягає
Вірогідність страхування	-ризик, який можливо застрахувати; -ризик, що не можливо застрахувати
З приводу здійснення діяльності	-ризик активної діяльності; -ризик пасивного очікування

Окремі автори вважають, що кредитний ризик – це ризик невиконання чи втрати доходів у зв'язку з прийняття оптимальних управлінських рішень в умовах непевної ситуації на економічному ринку або за наявності неточної інформації щодо кон'юнктури ринку.

Інфляційний ризик – спричинений непередбаченим зростанням витрат виробництва, знецінюванням грошових активів, доходів та прибутку внаслідок інфляційних процесів.

Відсотковий ризик – це небезпека фінансових втрат через коливання ринкових відсоткових ставок та зміну вартості кредитів.

Ризик ліквідності – особливий вид інвестиційного ризику, пов'язаного з низьким рівнем ліквідності окремих об'єктів інвестування на ринку чи значною тривалістю інвестиційного процесу [27, с. 407].

Фінансові ризики виникають у сфері відносин підприємств з банками та іншими фінансовими інститутами. Фінансовий ризик пов'язаний з імовірністю втрат яких-небудь грошових сум або їх недоотриманням. Особливістю фінансового ризику є імовірність виникнення збитку в результаті проведення яких-небудь операцій у фінансово-кредитній і біржовій сферах, здійснення операцій з фондовими цінними паперами, тобто ризику, який виходить з природи цих операцій [60, с.115]. Так, Г.В. Осовська та ін. вважають, що фінансовий ризик – це ризик, який бере експортер на випадок, якщо контрагент з якихось причин відмовиться від оплати закупленого товару [38, с. 271]. Під фінансовим ризиком підприємства розуміється імовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у формі втрати доходу або капіталу в ситуації невизначеності умов здійснення його фінансової діяльності [61, с.176]. Фінансовий ризик підприємства представляє собою результат вибору його власниками або менеджерами альтернативного фінансового рішення, яке направлене на досягнення бажаного цільового результату фінансової діяльності при ймовірності понесення економічного збитку (фінансових втрат) в силу невизначеності умов його реалізації [5, с. 522]. Фінансовий ризик пов'язується з можливістю неотримання чистого прибутку

до сплати податку на прибуток, але після виплати відсотків [48, с. 231]. Фінансові ризики – це, по-перше, небезпека потенційно можливої, ймовірної втрати ресурсів або недоодержання доходів порівняно з варіантом, що розрахований на раціональне використання ресурсів у даній сфері діяльності; по-друге, можливість одержання додаткового обсягу прибутку, пов'язаного з ризиком [29, с. 432]. Фінансові ризики – це ризики підприємницької діяльності, що характеризуються імовірністю втрат фінансових ресурсів (коштів) [16, с. 167]. Окремі автори вважають, що фінансові ризики – це всі ризики підприємницької діяльності, що характеризуються імовірністю втрат фінансових ресурсів, а в більш вузькому змісті – це ймовірність фінансових втрат у результаті операцій у фінансово-кредитній і біржовій сферах [20, с. 182].

Отже, уніфікованого підходу до визначення сутності фінансового ризику у сучасних науковців немає, що свідчить про недостатнє наукове опрацювання дослідниками цієї економічної категорії.

На нашу думку, фінансові ризики – це ймовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у формі втрати доходу або капіталу при невизначеності умов здійснення його фінансової діяльності.

Фінансові ризики підприємства характеризуються великим різноманіттям і з метою здійснення ефективного управління ними класифікуються по багатьох ознаках.

1. По видах: ризик зниження фінансової стійкості (або ризик порушення рівноваги фінансового розвитку) підприємства; ризик неплатоспроможності (або ризик незбалансованої ліквідності) підприємства; інвестиційний ризик (при інвестуванні); структурний ризик (генерується неефективним фінансуванням поточних витрат підприємства, що обумовлює високу питому вагу постійних витрат у загальній їхній сумі); відсотковий ризик (при отриманні банківської позики); інші види ризиків [61, с.183–184].

Інвестиційний ризик – характеризує можливістю виникнення фінансових втрат в процесі здійснення інвестиційної діяльності підприємства.

У відповідності з видами цієї діяльності поділяються і види інвестиційного ризику – ризик реального інвестування і ризик фінансового інвестування. Всі розглянуті види фінансових ризиків, пов’язані із здійсненням інвестиційної діяльності, відносяться до „складних ризиків” підрозділяються в свою чергу на окремі їх підвиди. Інфляційний ризик (вплив знецінення грошової одиниці). В умовах інфляційної економіки він виділяється в самостійний вид фінансових ризиків. Цей вид ризику характеризується можливістю забезпечення реальної вартості капіталу (у формі фінансових активів підприємства), а також очікуваних доходів від здійснення фінансових операцій в умовах інфляції. Валютний ризик (при зміні валютного курсу за операціями зовнішньо-економічної діяльності) – цей вид ризику притаманний підприємствам, що здійснюють зовнішньо-економічну діяльність (імпорт сировини, матеріалів і напівфабрикатів та готову продукцію). Депозитний ризик (при відкритті депозиту) – цей вид ризику відображає можливість неповернення депозитних вкладів (непогашення депозитних сертифікатів).

Кредитний ризик (при отриманні та обслуговуванні кредиту) – цей вид ризику притаманний у фінансовій діяльності підприємства при пред’явленні їм товарного або споживчого кредиту споживача.

Податковий ризик (при сплаті податків, їх зміні та зміні податкових режимів) – цей вид фінансового ризику має ряд проявів: ймовірність введення нових видів податків і збір на здійснення окремих аспектів господарської діяльності; можливість збільшення рівня ставок діючих податків і зборів; зміна термінів і умов здійснення окремих податкових платежів; ймовірність відміни діючих податкових пільг у сфері господарської діяльності підприємства.

Криміногенний ризик (злочинні дії третіх осіб) – цей вид ризику проявляється у формі його партнерами фіктивного банкрутства; підробки документів, які забезпечують незаконне привласнення сторонніми особами грошових і інших активів; розкрадання окремих видів активів власним персоналом та ін. [5, с. 525–526].

2. За об'єктом виділяють наступні групи фінансових ризиків: ризик окремої фінансової операції; ризик різних видів фінансової діяльності; ризик фінансової діяльності підприємства в цілому.

3. По сукупності досліджуваних інструментів фінансові ризики підрозділяються на наступні групи: індивідуальний фінансовий ризик; портфельний фінансовий ризик.

4. По комплексності дослідження виділяють наступні групи ризиків: простий фінансовий ризик; складний фінансовий ризик.

5. По фінансових наслідках усі ризики підрозділяються на такі групи: ризик, що спричиняє тільки економічні втрати; ризик, що спричиняє упущену вигоду; ризик, що спричиняє як економічні втрати, так і додаткові доходи.

6. По характеру прояву в часі виділяють дві групи фінансових ризиків: постійний фінансовий ризик; тимчасовий фінансовий ризик.

7. За рівнем фінансових втрат ризики підрозділяються на наступні групи: припустимий фінансовий ризик; критичний фінансовий ризик; катастрофічний фінансовий ризик.

8. По можливості передбачення фінансові ризики підрозділяються на наступні дві групи: прогнозований фінансовий ризик; не прогнозований фінансовий ризик.

9. По можливості страхування фінансові ризики підрозділяються також на дві групи: фінансовий ризик, який підлягає страхуванню; фінансовий ризик, який не підлягає страхуванню [61, с.176–179].

10. За джерелами виникнення фінансові ризики класифікують у такі групи:

Ризики, які пов'язані з купівельною спроможністю грошей:

а) валютні ризики (збитки від зміни валютних курсів, відмовлення іноземного партнера розраховуватися за своїми зобов'язаннями);

б) інфляційні ризики (подорожчання сировини, матеріалів та інших ресурсів; зменшення обсягу реалізації продукції через зменшення купівельної спроможності населення; неможливість розвитку виробництва через

складність отримання банківського кредиту в умовах високої інфляції);

в) дефляційні ризики (падіння цін на продукцію, виробленої підприємством і відповідне зниження його доходів);

2) ризики непередбачених витрат і перевищення кошторису витрат на виробництво;

а) ризик збільшення ринкових цін на різні ресурси;

б) ризик підвищення плаваючої відсоткової ставки за наданими підприємству кредитами та зниження депозитної ставки за коштами, що зберігається на депозитних рахунках у банках;

г) ризик пов'язаний із фінансуванням непередбачених планом розвитку підприємства заходів (наприклад, необхідність повторних випробовувань при виготовленні інноваційної продукції; додаткове стимулювання продажу нової продукції; оплата послуг сторонніх фахівців, приміром юристів, аудиторів, для захисту інтересів підприємства тощо);

3) ризики незабезпечення господарської діяльності необхідним фінансуванням;

а) ризик, що підприємство не знайде фінансування за окремими напрямками чи діяльністю підприємств загалом;

б) ризик того, що обране джерело фінансування виявиться недоступним (наприклад, закриття чи заморожування кредитної лінії через невиконання зобов'язань по обслуговуванню кредиту);

в) ризик зникнення джерела фінансування в ході реалізації проекту (наприклад, банкрутство чи арешт майна кредиторів підприємства; зрив угоди, доходи від якої повинні були поповнити фінансування);

4) ризики, пов'язані з вкладенням капіталу (інвестиційні ризики):

а) ризики, пов'язані з капітальними вкладеннями і прямими фінансовими інвестиціями різних галузей національної економіки;

б) ризики діяльності підприємства на фінансовому ринку – ризики упущеної вигоди, зниження прибутковості і портфельних інвестицій [20, с.167–169]. Окремі автори класифікують ризики за наступними ознаками:

1. За сферою виникнення: зовнішній ризик; внутрішній ризик.
2. За можливістю передбачення: прогнозований ризик; непрогнозований ризик.
3. За можливістю подальшої класифікації: простий ризик; складний ризик [29 с. 432–433]. Головною метою управління фінансовими ризиками є забезпечення фінансової безпеки підприємства у процесі його розвитку та запобігання зниженню його ринкової вартості. Несистематичні ризики є ризиками конкретного суб'єкту, що залежать від його рішень, дій, поінформованості, вміння працювати з інформацією. Класифікація несистематичних ризиків подана в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

**Чинники, які спричиняють несистематичні
фінансові ризики суб'єкту**

Група чинників	Конкретизація чинників
Операційні	- неефективність виробничих засобів (основних); - не диверсифікованість, неструктурованість асортименту продукції; - значна питома вага витрат, що є постійними; - трудо-, та матеріаломісткість продукції; - неструктурованість запасів; - неефективність політики формування цін; - менеджмент, маркетинг та його ефективність
Інвестиційні	- довгостроковість об'єктів інвестування ; - перевитрати проекту, що є інвестиційним; - відмінність плану від результату по проекту; - довготривалість окупності; - неструктурованість фондового портфелю; - менеджмент інвестування та його ефективність
Фінансові	- структурованість капіталу; - ціна окремих складових капіталу та середньозважена ціна; - незначні обсяги довгострокових вкладень; - невисока оборотність коштів; - недостатність ліквідності; - значні обсяги та неструктурованість дебіторської заборгованості; - агресивність кредитної, дивідендної системи підприємства; - неефективність менеджменту стосовно інвестування

Вважаємо, що формування потенційних зон ризиків, котрі є фінансовими полягає у встановленні потенційного прибутку та порівнянні

прибутку, обсягів капіталів з витратами, з ймовірністю виникнення втрат загалом та непередбачуваних зокрема. Саме окреслення даних чинників ризику надають в подальшому можливість здійснення швидкого реагування на шляху отримання ефектів.

1.2. Економічний зміст ризику незбалансованої ліквідності та система показників його оцінки

Ризик, за своїм економічним змістом – це категорія, що пронизує всі аспекти господарювання без виключення. Фінансовий ризик – невід’ємна складова виробничого процесу, невід’ємна складова на шляху отримання прибутку. Ризик незбалансованої ліквідності (ризик платоспроможності) – це фінансовий ризик, який виникає під час інвестування коштів в оборотні активи і пов’язаний він з ефективністю планування структури оборотних активів під час її формування і використання. Погляди науковців на ризик неплатоспроможності акцентують увагу на двох ключових аспектах: даний ризик перебуває під дією зниження рівні ліквідності; даний ризик пов’язаний із розбалансуванням грошових потоків за часом. Отже, узагальнюючи погляди науковців на категорію ризику незбалансованої ліквідності вважаємо, що ризик незбалансованої ліквідності – це короткостроковий несистематичний фінансовий ризик, ймовірність виникнення якого пов’язана з конкретними рішеннями управлінців стосовно структури оборотних активів підприємства. Однак, тут хотілося б зауважити, що даний ризик, на наш погляд – це не лише ризик неплатоспроможності, це більш широке поняття, оскільки незабезпеченість низько та середньо ліквідними активами також провокує неплатоспроможність в наступних періодах, бо вартість не примножується. Як відомо, ризик незбалансованої ліквідності є ризиком, котрий цілком залежить від рішень в межах конкретно сформованого підприємства, даний ризик є змінним з часом. Дослідимо основні фактори, що впливають на даний ризик в реаліях сільськогосподарського суб’єкту (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

**Чинники, що впливають на ризик незбалансованої ліквідності
сільськогосподарських підприємств**

Чинники впливу на ризик незбалансованої ліквідності		Конкретизація чинників впливу на ризик незбалансованої ліквідності
Чинники впливу властиві підприємствам будь-якої галузі		
систематичні	економічні	- нестабільність валютного курсу; - високі банківські відсоткові ставки; - нестабільність ринкового середовища; - скорочення стосовно відділень та філій установ, що є банківськими; - нестабільність клімату інвестування коштів; - низька платоспроможність суб'єктів, що позичають кошти; - інфляційні процеси.
	соціальні	-низька довіра суб'єктів до установ банківського типу; -невпевненість стосовно завтрашнього дня.
	політичні	- нестабільність політичної ситуації; - воєнні дії.
несистематичні	виробничі	- тривалість виробничого процесу; -потреба в певних оборотних активах для забезпечення виробничого процесу; -кваліфікація технологів підприємства; -кваліфікація головного бухгалтера та фінансового менеджера на підприємстві; -особливості виробництва конкретної галузі, що позначаються на структурі оборотних активів.
	Чинники впливу властиві підприємствам сільськогосподарської галузі	
- довготривалість виробничого процесу; - індертермінованість виробничого процесу; - залежність виробничого процесу від особливостей росту, розвитку живих організмів; - залежність від погодно-кліматичних умов; - деяка продукція галузі рослинництва оминає реалізацію потрапляючи у вигляді - кормів в галузь тваринництва; - залежність виробничого процесу від якості та родючості ґрунтів; - залежності виробничого процесу від кваліфікації агронома, зооінженера, - ветеринарного лікаря; - залежність виробничого процесу від хвороб рослин і товари.		

Варто відзначити, що власне в межах сільськогосподарського суб'єкту ці фактори є специфічними і пов'язаним в першу чергу з особливостями здійснення виробничого процесу в даній галузі. Варто також зазначити, що ризик незбалансованої ліквідності може виникнути в операційній,

інвестиційній та фінансовій діяльності. В табл. 1.5 нами сформовано основні напрямки здійснення оцінки ризику незбалансованої ліквідності.

Таблиця 1.5

Основні напрямки здійснення оцінки ризику незбалансованої ліквідності підприємства

Напрямок	Конкретизація напрямку
- оцінка ризику незбалансованої ліквідності за економіко-статистичними показниками	- оцінка ймовірності настання ризикової події; - оцінка обсягів ймовірних збитків; - оцінка рівня ризику незбалансованої ліквідності; - оцінку коефіцієнту варіації; - оцінка середньоквадратичного відхилення; - оцінка коефіцієнту ризику; - оцінка коефіцієнту покриття збитків; - оцінка ризику за плановими показниками
- оцінка ризику незбалансованої ліквідності за показниками зміни вартості одиниці грошей у часі	- оцінка вартості грошей за часом з врахуванням ризику; - оцінка вартості грошей за часом з врахуванням фактору інфляції; - оцінка вартості грошей за часом з врахуванням фактору ліквідності
- оцінка ризику незбалансованої ліквідності за показниками ліквідності та платоспроможності	- оцінка показників ліквідності та платоспроможності; - оцінка ліквідності балансу
- оцінка складу та структури активів оборотних	- оцінка складу оборотних активів; - оцінка структури оборотних активів
- оцінка ризику незбалансованої ліквідності за показниками оборотності оборотних активів	- оборотність активів оборотних; - коефіцієнт завантаженості стосовно активів оборотних; - тривалість обороту стосовно активів оборотних
- оцінка забезпечення виробничих потреб активами оборотними	- абсолютне вивільнення стосовно активів оборотних; - відносне вивільнення стосовно оборотних активів
- оцінка ризику незбалансованої ліквідності за показниками ділової активності	- оцінка показників ділової активності підприємства
- оцінка впливу ризику неплатоспроможності на фінансову стійкість підприємства	- оцінка показників фінансової стійкості підприємства; - оцінка впливу структури активів оборотних на тип фінансової стійкості підприємства
- оцінка впливу джерел формування оборотних активів та їх впливу на структуру активів оборотних	- оцінка впливу вартості джерел формування капіталу (власний, позиковий) на структуру активів оборотних

У науковій літературі, що є фаховою ліквідність зазвичай досліджують з двох аспектів:

- 1) ліквідність – це час використаний для продажу активів;
- 2) ліквідність – сума отримана від здійснених продаж.

Ступінь ліквідності активів, а отже і ризик незбалансованої ліквідності визначається головним чином тривалістю часу на протязі якого конкретний оборотний актив формує грошову форму. Варто сказати про те, що короткий період переходу активів оборотних у форму, що є грошовою забезпечує високу ліквідність, однак це не вказує на зменшення ризику незбалансованої ліквідності, оскільки висока ліквідність може призвести до неможливості отримання прибутку від виробництва. Коротший період трансформації активу у гроші, то вищим є ступінь ліквідності активу. Так, окрім того варто відзначити і те, що на рівень ліквідності активів оборотних, а отже і на рівень ризику неплатоспроможності впливає сфера діяльності, співвідношення між активами оборотними та необоротними, швидкість здійснення обороту активів оборотних, структура активів оборотних сформована в реаліях конкретного господарства.

Отже, ліквідність – це умова платоспроможності та одна із умов зниження ризику незбалансованої ліквідності підприємства. Варто сказати, що поточна платоспроможність передбачає здійснення порівняння суми засобів платіжних та зобов'язань строкових. Акцентуємо також на тому, що суб'єкт здійснення господарювання оборотні активи якого мають переважно грошову форму та заборгованість дебіторів має більшу ліквідність ніж підприємство оборотні активи якого мають переважно форму запасів, але це не завжди вказує на тотожне відношення до ризику незбалансованої ліквідності.

Підприємство, поточний капітал якого складається переважно із грошових коштів, короткострокової дебіторської заборгованості, як правило, вважається більш ліквідним, ніж підприємство, поточні активи якого складаються переважно із запасів.

Наслідком високої ліквідності може бути нездатність підприємства формувати вартість, що є додатковою, а отже і отримувати прибуток, наслідком же низької ліквідності може бути нездатність здійснення поточних розрахунків. В найгіршому випадку як висока, так і низька ліквідність може призвести і до банкрутства, втрати самостійності юридичної. Дослідження ризику незбалансованої ліквідності вимагає використання певного математичного апарату та певних статистичних показників [4, 12].

Дані показники показують зменшення (збільшення) залишків коштів грошових за збільшення або збереження попередніх обсягів реалізації.

Досить зручним інструментом дослідження ризику ліквідності, що є незбалансованим є побудова матриці стосовно ліквідності суб'єкту (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Матриця збалансування активів

Усього по групі			Групи пасивів				Разом пасивів
			П1	П2	П3	П4	
			////	////	////	////	
Групи активів	A1	////	////				////////////////
	A2	////		////			
	A3	////			////		
	A4	////				////	
Разом активів		////					////////////////

Елементами даної матриці є суми відповідно згрупованих активів оборотних і пасиви. Відповідно до даної матриці розташовані пасиви, які варто профінансувати. У заголовку стовпчиків розташовані групи пасивів, які необхідно профінансувати [4].

В матриці відповідно ліквідність стосовно активів оборотних спадає згори і до низу, і навпаки відбувається із терміновістю пасивів, яка зростає відповідно із зліва направо [4].

За даною матрицею активи оборотні, що мають найбільшу ліквідність направляються відповідно на найстроковіші зобов'язання і т. д. Надлишкові активи оборотні з певної групи направляються в наступну. Якщо є нестача по активам оборотним певної групи, то вона компенсується з групи активів

оборотних з меншим ступенем ліквідності [4].

Отже, за матрицею суми можуть мати розташування як зверху, так і знизу головної діагоналі.

За верхньою діагоналлю розташовуються суми, що направляються із активів оборотних на погашення відповідних пасивів, що мають більш тривалий період стосовно погашення. Дане розташування вказує на наявність ризику ліквідності, що є незбалансованою, тобто про надлишок її власне і про неефективність використання ресурсів. Знизу діагоналі розташовуються суми, котрі направляються від активів оборотних з середньою та низькою ліквідністю. Даний аспект також акцентує на наявності ризику ліквідності незбалансованої в якості вже нестачі саме активів оборотних, що є високоліквідними [4].

Отже, вважаємо, що і фінансовий ризик пов'язаний із незбалансованою ліквідністю залежить від даних аспектів.

З нашого погляду, з ціллю уникнення або нейтралізації, зменшення даного виду фінансового ризику підприємства господарюючий суб'єкт повинен постійно балансувати між: високоліквідними активами, які забезпечують платоспроможність, однак не дають можливість отримати прибуток; середньо і низько ліквідними активами, котрі надають можливість отримання прибутку, але у короткостроковій перспективі формують тимчасову неплатоспроможність суб'єкту.

1.3. Сутність управління ризиком ліквідності на підприємстві

Варто відзначити, що оцінка ймовірності виникнення стосовно ризику незбалансованої ліквідності та можливих втрат від цього ризику – це перший крок на шляху його подолання.

Однак, слід сказати, що окреслення лише ймовірності настання ризику, означення розривів у ліквідності, означення напрямків збалансування ліквідності замало для здійснення комплексного управління стосовно ризику

ліквідності. З нашого погляду управління ризиком ліквідності, що є незбалансованою має мати певні складові на стратегічному рівні (табл.1.7).

Таблиця 1.7

Стратегія стосовно здійснення управління ризиком ліквідності

Підсистема управління	Заходи здійснення управління
1. Окреслення мети та цілей управління ризиком збалансування ліквідності	Визначення стратегічної мети управління ліквідністю Визначення цілей здійснення даного управління на стратегічному рівні Визначення цілей здійснення даного управління на операційному рівні
2. Аналіз ризику незбалансованої ліквідності та аналіз процесу здійснення планування ліквідності	Аналіз збалансування стосовно активів і пасивів в сумі, в валюті, в термінах Аналіз зобов'язань із означенням їх концентрації та залежності від базових кредиторів Аналіз заборгованості від дебіторів, означення залежності від базових дебіторів, оцінка стосовно «якості» заборгованості, ймовірності стосовно її повернення Сукупне сценарне дослідження стосовно стану ліквідності Сукупне дослідження стосовно ймовірності та обсягів ризику незбалансованої ліквідності
2. Розробка лімітів нормативів відносно ліквідності із врахуванням особливостей здійснення функціонування суб'єкту	Ліміти стосовно залишку коштів в касі, на рахунках Ліміти розривів за термінами і видами валют відносно активів і пасивів Ліміти стосовно поточних вкладень фінансів Ліміти накопичень дебіторської, кредиторської заборгованостей
3. Окреслення чинників, що впливають на ризик незбалансованої ліквідності	Оцінка стосовно цінових розривів стосовно попиту і пропозиції Оцінка розривів стосовно погіршення взаємозв'язків пов'язаних із зовнішньою інформацією
4.Формування звітності стосовно ліквідності (принаймні раз на квартал)	Звіт про стан ліквідності суб'єкту
5. Розробка комплексу заходів стосовно здійснення управління ліквідністю на стратегічному та операційному рівні	Обґрунтування стратегії здійснення управління ризиком ліквідності, що є незбалансованою Означення плану стосовно реалізації стратегії Реалізація стратегії стосовно здійснення управління ризиком ліквідності, котра є незбалансованою
6. Оцінка результатів здійснення управління ризиком ліквідності, що є незбалансованою на стратегічному та операційному рівнях	Оцінка досяжності мети здійснення управління Оцінка ефективності стратегії управління Окреслення необхідності коригування стратегії

Так, як і будь-який управлінський процес здійснення управління

починається з означення мети і цілей власне здійснення управління. Якщо говорити про ризик стосовно ліквідності, що є незбалансованою, то метою даного управління можна обрати [17]:

- зведення ризику незбалансованої ліквідності до мінімуму за умови забезпечення оборотними активами виробництва;
- свідоме прийняття ризику в значних обсягах з ціллю примноження активів, а отже і прибутку.

Варто сказати, що стратегічна мета, як правило одна, а в нашому випадку, одна без сумніву виключає іншу. Надалі сформувавши мету, власне і формують цілі здійснення управління на стратегічному та операційному рівні.

Так, до цілей на стратегічному рівні слід віднести [18]:

- забезпечення виробництва оборотними активами, що можуть бути низько і середньо ліквідними;
- забезпечення швидкої платоспроможності шляхом формування високоліквідних активів;
- формування середньо та низько ліквідних активів оборотних за рахунок найдешевших джерел.

До тактичних цілей здійснення управління слід віднести:

- планування потреби в активах оборотних у високоліквідній, середньо ліквідній та низько ліквідній формі;
 - розробка заходів, що прискорюють оборотність активів низько та середньо ліквідних;
- використання систем управління окремими складовими активів оборотних (Модель Баумоля – для високоліквідних активів, модель EOQ – для запасів ТМЦ, при чому як виробничих, так і товарних; оптимізація заборгованості дебіторів) [14].

Другий етап управління пов'язаний власне із здійсненням процесу оцінки ризику ліквідності, що є незбалансованою. Оцінка ризику проводиться комплексно за системою показників економічного аналізу, окрім того ведеться дослідження аналізу процесу здійснення планування відносно

ліквідності.

Наступним кроком є розробка конкретних лімітів та нормативів. Так, нормуванню підлягають запаси ТМЦ, що є складовою активів низько та середньоліквідних. Нормування здійснюється за „Типовим порядком нормування оборотних активів”. Окрім того формують по підприємству і ліміти по грошовим коштам, дебіторській заборгованості. Варто сказати і про те, що на сьогодні більшість підприємств не здійснює нормування по активам оборотним, по даний процес вимагає додаткового часу, однак саме процес нормування активів оборотним зменшує обсяги ризику ліквідності, що є незбалансованою. Окреслення чинників, що впливають на ризик вимагає окреслення внутрішніх та зовнішніх чинників впливу з ціллю зменшення або ж нейтралізації їх дії.

Так, якщо внутрішні чинники та їх дію можна ліквідувати, то до зовнішніх можливо лише пристосуватися.

Формування та дослідження звітності стосовно ліквідності передбачає дослідження власне фінансової звітності та первинної документації. Розробка комплексу заходів стосовно здійснення процесу управління ліквідністю передбачає, з нашого погляду, власне по перше формування стратегії здійснення управління та плану її реалізації, тобто процесу управління на операційному рівні. Так, серед стратегій управління ризиком ліквідності, що є незбалансованою варто відзначити [7]:

- стратегію уникнення ризику ліквідності, що є незбалансованим
- стратегію нейтралізації ризику ліквідності, що є незбалансованим;
- стратегію утримання ризику ліквідності, що є незбалансованим;
- стратегію зменшення ризику ліквідності, що є незбалансованим.
- стратегію передачі ризику ліквідності, що є незбалансованим.

Тут також варто зробити уточнення про те, що стратегії уникнення, нейтралізації, утримання, зменшення – внутрішні стратегії, а стратегії передачі є зовнішньою, бо полягає у передачі ризику страховій компанії.

Обрання стратегії надалі реалізується завдяки конкретним методам, серед яких:

–для стратегії уникнення ризику ліквідності, що є незбалансованою передбачається визначення максимально можливого ризику стосовно ліквідності, а у випадку якщо ризик виходить за ці межі, то відбувається відмова від операції, дії тощо;

–для стратегії утримання ризику ліквідності, що є незбалансованою передбачається використання механізмів самострахування шляхом формування резервів, цільових фондів, формування резервів по страховим та сезонним запасам;

–для стратегії зменшення ризику передбачається використання на операційному рівні таких механізмів як:

а) диверсифікація ризику незбалансованої ліквідності шляхом розпорошення ризику завдяки різним вкладенням у різні об'єкти активів оборотних;

б) лімітування передбачає встановлення лімітів та нормативів по окремим групам активів оборотних та дотримання їх;

в) хеджування передбачає використання похідних фінансових інструментів та різниці в курсах з ціллю підвищення ліквідності.

Варто також сказати, що операційний рівень здійснення управління ризиком, що є незбалансованим передбачає розкладення управління на три підгрупи: 1) управління запасами ТМЦ; 2) управління дебіторською заборгованістю; 3) управління грошовими коштами.

Так, управління запасами ТМЦ, по перше розкладається на управління запасами, що є виробничими та управління запасами по товарній продукції. Надалі дане управління передбачає використання систем управління запасами серед яких варто відзначити на стратегічному рівні: системи тягнучого типу; системи штовхаючого типу. На операційному рівні використовують наступні системи планування запасів: система максимум-мінімум; система періодичного поповнення запасів за фіксованим часом між замовленнями; система періодичного поповнення запасів за встановленою періодичністю розміру замовлення; система періодичного поповнення запасів а встановленою періодичністю поповнення запасів до постійного рівня; система оперативного рівня. Дані системи оперативного управління базуються на

моделі EOQ для планування запасів, яка носить назву Модель обґрунтованого замовлення (модель Гаріса) [5, с. 133–137; 9]. Дана модель досить легка у застосуванні та може бути використання як для виробництва, так і для запасів продукції готової:

$$РППО = \sqrt{\frac{2 \cdot ОПП \cdot C_{pz}}{C_x}} \quad (1.1)$$

де: РППО – обсяг постачання товарів (середній) (EOQ);

ОПП – обсяг стосовно споживання виробництва;

Срз – вартість стосовно розміщення замовлення (середня);

Сх – вартість зберігання одиниці.

Власне сутність моделі Гаріса – формування оптимальних витрат пов'язаних із закупівлею та зберіганням запасів.

Варто зазначити, що відповідно до моделі витрати мають поділ:

– витрати стосовно розміщення замовлень (транспортування, приймання товарів);

– складські витрати з приводу здійснення процесу зберігання товарів.

Відповідно до даної моделі виробничі середні за обсягами запаси розраховуються за формулою [5, с.133–137]:

$$ОСРВЗ = \frac{EOQ}{2} \quad (1.2)$$

де: ОСРВЗ – розмір запасу виробничого, що є оптимальним.

Також згідно моделі оптимальний обсяг стосовно запасів визначається наступним чином [5, с. 133–137]:

$$ОСЗ = (H_z \cdot B\partial) + Z_c + Z_u \quad (1.3)$$

де: ОСЗ – обсяги запасів оптимальні;

H_z – норматив стосовно поточного зберігання, днів;

$B\partial$ – одноденний обсяг здійснення виробництва, реалізації;

Z_c – сезонні запаси;

Z_u – запаси цільового призначення.

Окрім того варто відзначити, що для управління запасами використовують ABC та XYZ аналізи і на їх основі формують матрицю диференційованого управління. Згідно ABC аналізу запаси поділяють за вартісною категорією відповідно на групи А, В, С.

Зазвичай група А є значною у вартісному відношенні, а тому ця група вимагає постійного контролю, однак як правило питома вага таких запасів до 10 % від їх загального обсягу. Саме ці запаси вимагають досить вагомого постійного моніторингу. Запаси, що надходять до групи В – це запаси, котрі мають середню вартість, однак, ці запаси є значними за питомою вагою.

Варто сказати про те, що дана група запасів не вимагає здійснення постійного моніторингу і контролю, достатньо здійснювати періодичний контроль за їх станом. Група С має найнижчу вартість, а її питома вага сягає також близько 10 %. Дана група не вимагає постійного контролю, не вимагає і періодичного контролю, контроль мінімальний. Мінімальний контроль обумовлюється не високою вартістю та не великою значущістю цих запасів в діяльності суб'єкту.

Варто відзначити, що ABC аналіз доцільно доповнити XYZ аналізом, а потім на базі цих двох досліджень сформуванати матрицю управління запасами, котра врахує попит на запаси та їх вартісну ознаку.

За аналізом XYZ сукупні запаси поділяють за попитом на них під час здійснення виробництва або під час реалізації готової продукції. Окрім того даний аналіз враховує і варіабельність прогнозу змін стосовно здійснення споживання [14, 48]. Згідно цієї матриці запаси структуруються у групи, яких налічується дев'ять. Однак, досить часто виникає така ситуація, що у суб'єкту можуть бути заповнені не всі групи. Згідно сформованої матриці управлінські інструменти варіюють за групами, зокрема групи, що мають високу вартість і високий попит потребують постійного контролю, зі зниженням вартості запасів та попиту на них контроль зменшується. Управління грошовими коштами передбачає для здійснення процесу управління використання моделей Міллера-Орра та Баумоля [5].

Модель Баумоля використовується у випадку, коли у зв'язку з невизначеністю майбутніх платежів важко розробити детальний план

надходження і витрат грошових коштів. Згідно з цією моделлю поповнення грошових коштів шляхом конвертації високоліквідних цінних паперів потрібно здійснювати в той момент, коли повністю використано запаси грошових коштів [63, с. 154].

Модель Міллера-Орра розроблена М. Міллером і Д. Орром у 1966 році і передбачає таку логіку дій фінансового менеджера: залишок грошових коштів на поточному рахунку хаотично змінюється доти, доки не досягне верхньої межі. Як тільки це відбудеться, підприємство починає купувати достатню кількість короткострокових цінних паперів з метою повернути запас грошових коштів до визначеного нормального рівня (точки повернення).

Модель Міллера-Орра є більш прийнятною з практичного погляду, оскільки враховує непередбачені коливання залишку грошових коштів на рахунку, що є характерним для підприємств, які не можуть точно спрогнозувати щоденний рівень надходжень та витрат [67, с. 340]. Модель Міллера-Орра – це алгоритм, що лежить в основі дюпонівської системи інтегрального аналізу ефективності використання капіталу підприємства, розроблена фірмою „Дюпон” (США), згідно з якою коефіцієнт рентабельності використання активів є добутком окремих часткових фінансових коефіцієнтів [27, с. 283].

Отже, дюпонівська система інтегрального аналізу ефективності використання капіталу підприємства, передбачає розкладення показника „коефіцієнт рентабельності власного капіталу” на ряд фінансових коефіцієнтів його формування.

При побудові моделі Міллера-Орра використовується процес Бернуллі – стохастичний (випадковий) процес, в якому надходження і витрачання грошей від періоду до періоду є незалежними випадковими подіями.

Залишок коштів на рахунку хаотично змінюється до тих пір, поки не досягає верхньої межі. Як тільки це відбувається, підприємство починає купувати достатню кількість цінних паперів з метою повернути запас грошових коштів до нормального рівня. Якщо запас грошових коштів досягає

нижньої межі, то підприємство продає цінні папери і поповнює запас грошових коштів до нормальної межі.

$$S = (3FV / 4r)^{1/3}, \quad (1.4)$$

де: S – розмір варіації залишку грошових коштів на поточному рахунку;

F – витрати по конвертації грошових коштів в цінні папери;

V – варіація щоденного надходження коштів, яка розраховується на підставі статистичних даних;

r – щоденна дохідність короткострокових цінних паперів.

$$Z_h = Z_L + S, \quad (1.5)$$

де: Z_h – верхня межа грошових коштів на поточному рахунку; Z_L – нижня межа грошових коштів на рахунку [42, с. 240].

Вихідні положення моделі Міллера-Орра передбачають наявність визначеного страхового запасу та певну нерівномірність у надходженні та витрачанні грошових коштів, а відповідно і залишку грошових активів. Мінімальна межа формування залишку грошових активів приймається на рівні страхового залишку, а максимальний – на рівні трьохкратного розміру страхового залишку [61, с. 99].

Якщо запас грошових коштів досягає нижньої межі, у такому випадку випадку підприємство продає цінні папери і у такий спосіб поповнює запас грошових коштів (до нормального рівня).

Реалізація моделі здійснюється в такі наступні етапи: встановлюється мінімальна величина грошових коштів, яку доцільно постійно мати на поточному рахунку; за статистичними даними визначається варіація щоденного надходження коштів на поточний рахунок; визначаються витрати на конвертацію грошових коштів у цінні папери і витрати, які пов'язані зі зберіганням грошових коштів на поточному рахунку, або рівень втрати альтернативних доходів від зберігання грошових коштів; визначається розмах варіації залишку грошових коштів на поточному рахунку або діапазон коливань між мінімальним і максимальним значенням.

З цією метою застосовують наступну формулу:

$$S = 3\sqrt[3]{\frac{3 * c * \sigma^2}{4 * r}}, \quad (1.6)$$

де: S – діапазон коливань суми залишку грошових коштів між мінімальними і максимальними значеннями; σ – дисперсія щоденного обсягу грошового обороту (квадрат середньоквадратичного відхилення) [63, с. 156].

В табл 1.8. нами подана матриця управління запасами ТМЦ враховуючи ABC та XYZ.

Таблиця 1.8

**Матриця комбінації управління запасами ТМЦ за
ABC і XYZ аналізом**

Групи	A	B	C
	Висока вартість стосовно споживання	Середня вартість стосовно споживання	Низька вартість стосовно споживання
X	Висока надійність прогнозу стосовно споживання	Висока надійність прогнозу стосовно споживання	Низька прогнозованість споживання
	Висока вартість стосовно споживання	Середня вартість стосовно споживання	Низька вартість стосовно споживання
Y	Середня прогнозованість стосовно споживання	Середня прогнозованість стосовно споживання	Низька прогнозованість стосовно споживання
	Висока вартість стосовно споживання	Середня вартість стосовно споживання	Низька вартість стосовно споживання
Z	Низька прогнозованість стосовно споживання	Низька прогнозованість стосовно споживання	Низька прогнозованість стосовно споживання

Окрім того для цілей управління грошовими коштами використовують платіжний календар та прогнозний касовий бюджет. Варто акцентувати на тому, що дані моделі досить часто використовують для прогнозування стосовно ліквідності, а отже, ці моделі є корисними з ціллю нейтралізації ризику незбалансованої ліквідності. Управління дебіторською заборгованістю передбачає розрахунок показників DSO, ADS та терміну заборгованості з продажу. Окрім того використовують для цілей управління дебіторською заборгованістю ABC та XYZ розподіл.

Аналогічно до запасів дебіторську заборгованість поділяють за вартістю

та за точністю прогнозування періоду повернення, за надійністю позичальників, потім формують матрицю управління, котра включає поділ заборгованості на 9 груп (у підприємства можуть бути не всі групи). Згідно даного поділу зусилля з управління заборгованістю розділяються: постійний моніторинг та контроль (значна за вартістю, неблагонадійні позичальники тощо); періодичний моніторинг та контроль (середня за вартістю, стабільність позичальників); мінімальний моніторинг (незначна за вартістю, при цьому позичальники можуть бути різними по благонадійності). Згідно даного поділу з метою повернення дебіторської заборгованості суб'єкт може надавати незначні знижки тим дебіторам, котрі розрахуються вчасно [22, 62].

Отже, контроль ефективності управління ризиком незбалансованої ліквідності в частинці дебіторської заборгованості передбачає порівняння даного ризику до зміни кредитної політики.

Після здійснених змін, враховуючи понесені витрати на кредитну політику, ймовірний додатковий прибуток від кредитної політики, пришвидшення процесу товарообороту, а отже і підвищення ліквідності .

Особливість здійснення управління ризиком пов'язана із тим, що суб'єкту, який управляє усвідомлює ризиковість та йде на нього, бо без ризику отримання прибутку за ринку є неможливим.

Варто окреслити, що зменшення, уникнення ризику конкретним суб'єктом спрямовує зменшення ефективності спричинене додатковими втратами, свідомою відмовою від певних операцій, дій.

Але все ж таки нехтування, некваліфікована оцінка ризику може спричиняти як незначні так і вагомні втрати, яких можна було б уникнути.

Першим етапом процесу управління ризиками є ідентифікація ризику. Ідентифікація ризику – є одним із найскладнішим етапом і потребує відповідних знань щодо якісного проведення аналізу:

- виявлення джерел (причин) ризику; визначення і класифікації можливих для даного напрямку діяльності (чи проєкту) типів ризику;
- вибору критеріїв і параметрів для оцінювання кожного типу ризиків;

визначення граничних умов для оцінювання прийнятного рівня ризику;

–установлення зон підвищеного ризику;

–визначення послідовності (за часом) виникнення різних типів ризику і прив’язки її до календарних планів виробничо-господарської діяльності (чи втілення конкретного проєкту);

–оцінювання ймовірності виникнення різних типів ризику [29, с. 169].

Другий етап процесу управління ризиками – є якісна оцінка рівня ризику.

Якісна оцінка рівня ризику – численно визначають розміри окремих ризиків і сумарного ризику того чи іншого напрямлення діяльності (або проєкту).

Так, М.В. Грідчіна у своїх дослідженнях ризик визначає в абсолютних вимірах, як велечину прогнозованих втрат (збитків) і у відносному вимірі – як величину втрат, яку відносять до певної бази [20, с.128].

З метою зменшення помилок планування варто в подальшому розвивати оціночний інструментарій.

На нашу думку, здійснювати управління ризиком, що є фінансовим за допомогою структурування певних принципів, методів з приводу прийняття рішень, які є фінансовими на базі комплексності оціночного апарату ризиків та методів їх оптимізації.

Основним напрямом здійснення управління ризиками фінансового характеру є забезпечення безпеки фінансового спрямування знаходячи компроміс між вартістю суб’єкту, ризиком, прибутком.

Досить вагомим чинником з приводу проведення управління ризиками фінансового профілю є формування сукупного механізму проведення нереалізаційних процедур щодо ризику.

Нереалізаційний механізм ризиків фінансового профілю має такі переваги:

– появу значної альтернативності у прийнятті рішень фінансового профілю;

- зменшення сукупного ризику фінансового спрямування;
- знаходження компромісу між ризиком фінансового походження та прибутком.

Механізм здійснення управління ризиками фінансового характеру включає в себе зовнішній та внутрішній процес коригування ризиків фінансового профілю.

Серед внутрішніх характеристик механізму з приводу нейтралізації ризику фінансового значення варто відзначити сукупність методів з приводу зведення до мінімуму негативних подій, які визначаються рішеннями конкретно діючого суб'єкту.

Об'єктом з приводу якого відбувається здійснення процедур нейтралізації зазвичай є вся сукупність ризиків фінансового профілю, в тому числі критичні, катастрофічні ризикові події.

Здійснюючи дослідження, нами зауважено, що переважну більшість в структурі механізмів нейтралізації ризиків займають саме внутрішні процеси. Внутрішні процеси нейтралізації ризиків фінансового спрямування мають перевагу з приводу альтернативності рішень управління.

Механізми нейтралізації, які є внутрішніми базуються на конкретних суб'єктах, чинниках їх діяльності, фінансових можливостях конкретного суб'єкту, управлінських заходів, які він використовує, кваліфікованості актуаріїв, менеджерів, поінформованості власників тощо.

Нейтралізація ризиків фінансового профілю ґрунтується на механізмі використання методів, маневрів скорочення ризиків фінансового значення, маневрів приведення до мінімуму втрат прибутку.

Реєстр методів пом'якшення ризиків фінансового спрямування є значним і включає в себе реєстр зовнішніх та внутрішніх характеристик. Обрання конкретних методів нейтралізації ризику суб'єкту залежить від кваліфікації управлінців, специфіки діяльності господарства.

В.М. Гранатуров пропонує наступні методи з приводу здійснення процедури зниження, уникнення ризиків, які належать до фінансових:

страхування (яке може бути зовнішнім у вигляді подання ризику страховій компанії, здійснення процедури перестрахування, хеджування, так і внутрішнім – формування страхових резервів), формування обсягу коштів на випадок непередбачених подій, здійснення процедури встановлення лімітів і дотримання їх, здійснення диверсифікованості діяльності, вкладень, ризиковості [19].

Такі науковці, як В. А. Кравченко та А. О. Старостіна акцентують увагу на наступних методах скорочення ризиків фінансового профілю:

- здійснення відмови від певного ризику;
- скорочення частоти збитковості, усунення збитку;
- приймання власної відповідальності за ризик;
- скорочення можливого обсягу збитків;
- роздачі ризику;
- забезпечення зовнішніми додатковими резервами ризикової діяльності;
- попередження збитків;
- страхування;
- здійснення самострахування;
- передача ризику [49].

Ухилення від загроз – є найпростішим та найрадикальнішим процесом проведення нейтралізації загроз фінансового характеру.

Даний механізм надає можливість до ухилення від втрат, однак і не дає можливість до отримання прибутку.

Варто акцентувати, що інколи усунення ризику може бути не можливим або ж усунення одного ризику спричиняє появу іншого. Даний спосіб ліквідації загроз набуває використання вкрай рідко [7].

Приймання загроз під власну відповідальність – це понесення відповідальності повністю або ж частково за рахунок господарства та у разі необхідності покриття загроз, які виникли власними коштами [7; 71].

Провівши дослідження означених науковцями методів зниження ризиків фінансового профілю та дослідивши класифіковані ними механізми

здійснення процедур нейтралізації вважаємо за доцільне виділити найважливіші із них (рис. 1.2.).

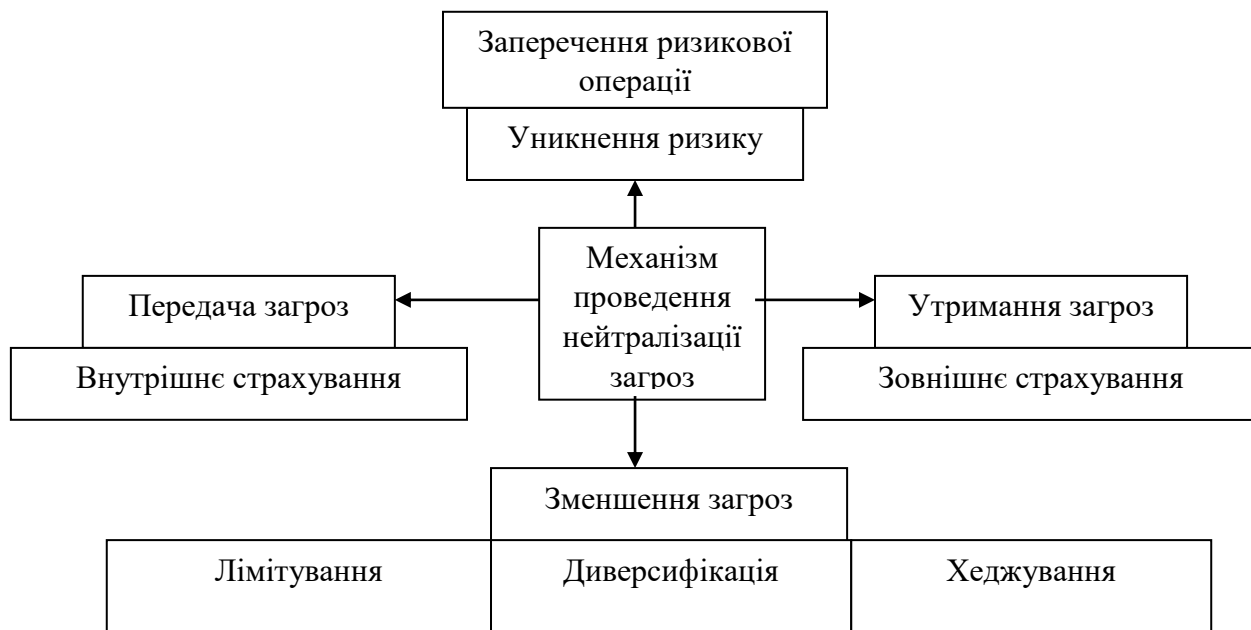

Рис. 1.2. Сутність механізму здійснення нейтралізації загроз фінансового характеру

Встановлюючи власну відповідальність за ризик господарство повинно чітко усвідомлювати джерела покриття ймовірних втрат.

Якщо суб'єкт діяльності не має достатнього обсягу ресурсів, які задовольняють його плани, то це неминуче покличе за собою згортання діяльності.

Важливим кроком нейтралізації є трансферт загроз партнерам за окремими подіями або в цілому.

Варто акцентувати, що зазвичай трансферт загроз здійснюється за тими напрямками, де у партнера є більші фінансові можливості, більші страхові захисти, ефективніші методи проведення управління.

Трансферт ризику може здійснюватися таким чином:

- трансфер загроз на базі факторингу;
- трансфер на базі поручительства;
- трансфер загроз постачальникам;

– трансфер загроз за рахунок прийняття біржових угод.

За наслідками найбільш загрозливі ризики варто передати страховикам, якщо звісно вони є страховими [19; 44].

Розподіл загроз полягає у здійсненні операції часткової передачі загроз партнерам.

Об'єднання загроз пов'язане із об'єднанням стосовно ризикової події зацікавлених осіб: фізичних осіб, постачальників, підприємців, які ділять між собою прибуток у разі його появи або ж збиток. Зазвичай партнерами ризику стають ті, хто мають фінансові ресурси, додаткову цікаву інформацію, технології [19].

Диверсифікація – здійснення розпорошення ризиковості між різноманітними об'єктами, операціями, розпорошення структури капіталу. Даний спосіб є найбільш реальним до втілення без значних ускладнень застосування [4, с. 477].

Диверсифікація значною мірою є ефективною за здійснення розподілу та нейтралізації саме несистематичних загрозливих подій. Найбільш ефективним для ліквідації загроз з приводу фінансових операцій є депозитні, інвестиційні, кредитні, валютні загрози [4, с. 19].

Диверсифікація аграрного виробництва дасть змогу підприємству ефективно впливати на ринок, сформувати чітку стратегію розвитку, а відтак отримати високі активи, уникнути можливого ризику [56, с. 211].

Отже, підвищення рівня диверсифікації діяльності аграрного підприємства необхідно здійснювати надзвичайно обережно, враховуючи в кожному випадку специфіку виробництва, структуру конкуренції на ринку збуту готової продукції.

Лімітування полягає у формуванні ліміту та його дотриманні. Дотримання нормативів досить вагомим є при прийнятті кредитних рішень, формуванні овердрафту, прийнятті рішень з приводу оборотних активів, запасів, капіталу, дебіторської заборгованості і т.п. [7, с. 479].

Самострахування означає прийняття власної відповідальності суб'єкту

за конкретні загрози та загрози в цілому, що призводить до економії на витратах при передачі ризику зовнішнім користувачам.

Сутність процедури самострахування полягає у формуванні страхового фонду під час здійснення діяльності господарства [7, с. 20]. До основних фінансових інструментів хеджування ризиків відносять: форвардний контракт; ф'ючерс; опціон; своп. Інструментами нейтралізації ризиків є: хеджування. Хеджування характеризує внутрішній механізм нейтралізації фінансових ризиків, заснований на використанні відповідних видів фінансових інструментів (як правило, похідних цінних паперів – деривативів). Окремі автори вважають, що хеджування – це форма страхування ціни та прибутку у ф'ючерсних угодах [27, с. 500]. Хеджування є одним із поширених способів нейтралізації ризиків зміни цін на окремі елементи активів по здійсненні операцій купівлі-продажу фінансових інструментів [1, с.161–162].

Хеджування – скорочення загроз внаслідок динамізму цін у майбутньому шляхом укладення контрактних угод [7, с. 481].

Мінімізувати загрози, які є фінансовими можна також шляхом формування внутрішніх нормативів, яких без сумніву потрібно дотримуватись по окремим фінансовим операціям та в цілому в межах здійснюваної діяльності.

Дослідивши нормативи, які можна сформувати по окремому господарству радимо сформувати нормативи з приводу:

- граничних обсягів коштів, які є позиковими, нормативів робочої діяльності;
- граничного обсягу кредитних ресурсів по товарному кредиту; обсягів, що є мінімальними по високоліквідних активах;
- максимуму депозиту по одному вкладнику, в одній установі банку; обсягу коштів, що вкладені в цінні папери. Варто відзначити, що вся діяльність господарства насичена фінансовими ризиками, зокрема як фінансова, так і інвестиційна, операційна.

Акцентуємо, що методи здійснення управління по кожному виду діяльності є варіабельними (табл. 1.9).

Таблиця 1.9

Методи здійснення управління ризиками фінансового спрямування

Вид діяльності	Напрямок управління	Методи управління
Операційна	- управління загрозою неплатоспроможності	- оптимізація активів; - управління запасами; - управління заборгованістю (дебіторською); - управління коштами та їх потоками
	- управління загрозою зниження стійкості, що є фінансовою	- оптимізація структури капіталу
Інвестиційна	- управління кредитною загрозою	- управління заборгованістю суб'єкту та виявлення компромісу між дебіторською та кредиторською заборгованістю
	- управління проектною загрозою	- оцінка рівня ризику (чутливість проекту; дослідження сценаріїв проекту; імітаційне моделювання; дерево рішень); - розподіл ризику стосовно осіб по проекту (передача ризику співвиконавцям); - резервування засобів на непередбачуваність; - зниження планки ризиків під час планування; - страхування
	- управління загрозою по конкретному фінансовому інструменту	- оцінка вартості ризику та застосування і визначення фінансового інструменту, який імпонує менеджеру
	- управління портфельною загрозою	- формування диверсифікованого портфеля

Перспективним напрямом дальших наукових досліджень є адаптація методів оцінювання аудиторського ризику під специфіку діяльності аграрних підприємств, обґрунтування напрямів діджиталізації бухгалтерського обліку й аудиту аграрних підприємств з урахуванням потреб стейкхолдерів [73].

Таким чином, відсутність ефективного управління ризиками українськими компаніями зумовлена низкою причин, зокрема відсутністю широких теоретичних умов, методологічних підходів та рекомендацій,

пристосованих до вітчизняної економічної специфіки. Ризик є атрибутом господарської діяльності підприємств, організацій, установ.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА СТАНУ УПРАВЛІННЯ НИМИ

2.1. Аналіз ризику незбалансованої ліквідності підприємства

Обрана нами тема проведеного дослідження розкривається на базі приватного підприємства „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”. Господарювання проводиться шляхом формування приватного підприємства акціонерної форми власності. ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” утворилось з ціллю здійснення господарювання для отримання прибутку, підвищення добробуту акціонерів, збільшення вартості підприємства на ринку. За статутом основними видами господарювання підприємства є: селекція насіння, селекція виведення стосовно нових сортів; переробка, сушка, зберігання стосовно культур, котрі є зерновими; виготовлення продукції рослинницького походження, зокрема буряків, зерна картоплі; виготовлення продукції, тваринницького походження, зокрема, птахівництво, скотарство молочно-м'ясне, свинарство; здійснення процесу переробки стосовно продукції сільськогосподарського походження.

У ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” фінансову роботу виконує головний бухгалтер, надалі здійснюється розподіл фінансово-економічної роботи між працівниками бухгалтерії та економістами. Економічною базою діяльності Господарства є власність, що є приватною. Дана власність формується відносно майна, основних засобів і це зазначено у статуті. Майно досліджуваного суб'єкту складається із основних фондів та фондів оборотних. Динаміка майна суб'єкту окреслюється збільшенням, зокрема на 9230 тис. грн або на 8,5 %. Слід сказати, що дане зростання відбулось за

рахунок збільшення оборотних активів на 9906 тис. грн або на 17,2%, (їх питома вага у складі майна зросла на 4,3 в.п.). Варто відзначити, що необоротні активи зменшилися на 676 тис. грн або на 1,3 %, їх питома вага зменшилась на 4,3 в.п. У складі необоротних активів основні засоби зменшилися на 1318 тис. грн або на 2,8 % (їх питома вага зменшилась на 4,5 в.п.). Оборотні активи набули зростання завдяки зростанню виробничих оборотних фондів на 2298 тис. грн або на 12,6 %, збільшилась і їх питома вага на 0,6 в.п. Зросли також і фонди обігу на 21293 тис. грн або на 22,9 % (питома вага зросла на 11,4 в.п.).

Аналіз даних показав, що капітал ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” має наступні характеристики: в цілому капітал ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” збільшився на 9230 тис. грн або на 8,5 %, при цьому власний капітал за період дослідження збільшився на 12040 тис. грн або на 12,5 % (його питома вага збільшилась на 3,3 %); додатковий капітал збільшився на 3722 тис. грн або на 5,2 % (його питома вага скоротилась на 2 в.п.); нерозподілений прибуток збільшився на 8318 тис. грн або у 2,2 рази (його питома вага зросла на 6,8 в.п.); зобов'язання господарства за період проведення дослідження скоротилися на 2810 тис. грн або на 23,4 % (їх питома вага зменшилась на 3,3 в.п.).

Виконаємо аналіз активів та пасивів підприємства за 2019–2021 рр. на основі фінансової звітності (додатки: А, Б, В,Г).

Дослідження фінансової стійкості ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр. показало, що за показниками структури джерел формування капіталу ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” є фінансово стійким, хоча в динаміці деякі з коефіцієнтів мають тенденцію до зниження. Варто також сказати, що в цілому показники структури джерел формування капіталу відповідають нормативам, хоча деякі з них і мають тенденцію до зниження, однак, це зниження є незначним.

Прибуток являє собою частину вартості, яка утворена як результат виробництва і реалізації, як результат праці. Слід зазначити, що прибуток

забезпечує розвиток господарства, є матеріальною основою його розширення. Варто зазначити, що ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” характеризується позитивною динамікою прибутку за 2019–2021 рр. Так, зокрема чистий дохід в динаміці збільшився на 30964 тис. грн, при цьому собівартість продукції зросла на 25063 тис. грн. Чистий прибуток підприємства збільшився на 8318 тис. грн, що є позитивним аспектом.

Фінансовий результат – це абсолютна характеристика динаміки прибутковості підприємства, рентабельність же дозволяє сформувати відносні характеристики прибутковості співставляючи прибуток з витратами. Дослідження показників рентабельності витрат ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр. показало, що рентабельність виробничих витрат скоротилась з 32,9 % до 29,7 %, що є негативним аспектом стосовно прибутковості, при цьому чиста рентабельність звичайної діяльності зросла з 6 до 14 %. Показники рентабельності капіталу вказують на динамічне зростання за сукупністю показників, що є позитивним, бо вказує на зростання рентабельності капіталу. Період окупності капіталу скоротився на 18,7 років, а період окупності власного капіталу на 16,5 років, що позитивно характеризує окупність витрат і капіталу.

Ризик незбалансованої ліквідності – це ризик пов'язаний з структурою та складом оборотних активів конкретного суб'єкту. Даний ризик пов'язаний із розбалансованістю складу оборотних активів у короткостроковому періоді, що спричиняє нестачу активів для забезпечення платоспроможності. Однак вважаємо, що цей ризик є набагато глибший та ємний, оскільки він також пов'язаний і з тим, що надмірне тримання коштів у високоліквідній формі хоч і забезпечить швидку ліквідність, однак призведе до втрат у вигляді прибутку, бо високоліквідні активи його не створюють. А тому, вважаємо, що ризик незбалансованої ліквідності – це не лише ризик незабезпечення платоспроможності від тримання коштів у високоліквідній формі, а ризик незабезпечення платоспроможності в подальшому за рахунок формування додаткової вартості від інвестування коштів в оборотні активи.

Отже, дослідження ризику незбалансованої ліквідності за показниками складу та структури оборотних активів, перш за все пов'язане із: дослідженням динаміки складу та структури активів оборотних; дослідженням ліквідності балансу; дослідженням розміщення оборотних активів; дослідження рівня їх ліквідності; дослідження ступеня ризиковості оборотних активів; дослідження джерел формування оборотних активів; детальним дослідження окремих складових активів оборотних. З ціллю аналізу ризику незбалансованої ліквідності проаналізуємо оборотні активи підприємства та їх покриття власними коштами (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Аналіз основних складових оборотних активів та їх покриття
власними коштами ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр.**

Види активів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Зміни (+,-) 2021 р. по відношенню до 2019 р.		
	сума, тис. грн.	у % до під- сумку	сума, тис. грн.	у % до під- сумку	сума, тис. грн.	у % до під- сумку	суми, тис. грн.	пито- мої ваги, пун- ктів	2021 р. у % до 2019р.
Оборотні активи	57485	100,0	65511	100,0	67391	100,0	9906	х	17,2
Оборотні виробничі фонди	18252	31,8	19096	29,1	20550	30,5	2298	-1,3	12,6
Фонди обігу	39233	68,2	46415	70,9	46847	69,5	7614	1,3	19,4
<i>Аналіз покриття оборотних активів власними коштами</i>									
Поточні зобов'язання	12021	х	8797	Х	9209	х	-2810		-23,4
Власний оборотний капітал	45466	х	56714	Х	58182	х	12716		28,0
Питома вага покриття оборотних активів власними коштами	79,1	х	86,6	Х	86,3	х	7,2		х

Дослідження ризику незбалансованої ліквідності (табл. 2.1) за показниками складу та структури оборотних активів показало, що в цілому оборотні активи збільшились за період дослідження на 9906 тис. грн або на 17,2 %. При цьому оборотні виробничі фонди зросли на 2298 тис. грн або на 12,6 %, але їх питома вага у складі активів оборотних скоротилась на 1,3 в.п. Фонди обігу господарства зросли на 19,4 % або на 7614 тис. грн (їх питома вага у складі активів оборотних зросла на 1,3 в.п.). Варто зазначити, що оборотні виробничі фонди зростали повільнішими темпами (зросли на 12,6 %) ніж фонди обігу (зросли на 19,4 %), що вказує на те, що ризик незбалансованої ліквідності за показниками платоспроможності підприємства зменшується. Однак, тут також варто зазначити, що зростання фондів обігу швидшими темпами ніж виробничих фондів провокує скорочення прибутку, що призведе в подальшому до скорочення платоспроможності підприємства. Слід сказати і про те, що питома вага покриття оборотних активів власними коштами за період дослідження збільшилась на 7,2 в.п., що вказує на зниження ризику зниження фінансової стійкості підприємства.

Наступним кроком на шляху дослідження, з нашого погляду повинно стати детальне дослідження окремих складових оборотних активів, зокрема фондів обігу та виробничих фондів. У табл. 2.2. подано аналіз оборотних виробничих фондів та фондів обігу ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр. з використанням додатків А,Б,В,Г. Дослідження ризику незбалансованої ліквідності (табл. 2.2) за показниками складу та структури оборотних виробничих фондів показало, що у складі оборотних фондів виробничих збільшились запаси виробничі на 778 тис. грн або на 15,7 % (їх питома вага у складі активів оборотних скоротилась на 0,1 в.п.), незавершене виробництво за 2019-2021 рр. на 265 тис. грн або на 4,8 % (їх питома вага скоротилась у складі активів оборотних на 1 в.п.), поточні біологічні активи зросли на 1255 тис. грн або на 16,2 % (питома вага при цьому у складі активів оборотних скоротилась на 0,1 в.п.). Окрім виробничих фондів вагома складова оборотних активів – це фонди обігу. Власне фонди обігу – це не лише гроші та їх еквіваленти, це також і готова продукція, товари, які в подальшому під час реалізації перетворюються на гроші, це і дебіторська заборгованість, котра

пришвидшує реалізацію, але водночас і формує додатковий ризик неплатоспроможності. Фонди обігу господарства зросли на 19,4 % або на 7614 тис. грн (їх питома вага у складі активів оборотних зросла на 1,3 в.п.). При цьому готова продукція зросла на 1605 тис. грн або на 5,3 % (її потома

Таблиця 2.2

Динаміка складу та структури оборотних виробничих фондів та фондів обігу ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр.

Види активів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Зміни (+,-) 2021 р. по відношенню до 2019 р.		
	сума, тис. грн.	у % до під- сумку	сума, тис. грн.	у % до під- сумку	сума, тис. грн.	у % до під- сумку	суми, тис. грн.	пито- мої ваги, пун- ктів	2021 р. у % до 2019 р.
Оборотні активи	57485	100	65511	100	67391	100	9906	х	17,2
Оборотні виробничі фонди	18252	31,8	19096	29,1	20550	30,5	2298	-1,3	12,6
Виробничі запаси	4942	8,6	5309	8,1	5720	8,5	778	-0,1	15,7
Поточні біологічні активи	7740	13,5	8430	12,9	8995	13,3	1255	-0,1	16,2
Незавершене виробництво	5570	9,7	5357	8,2	5835	8,7	265	-1,0	4,8
Фонди обігу	39233	68,2	46415	70,9	46847	69,5	7614	1,3	19,4
Готова продукція і товари	30200	52,5	30166	46,0	31805	47,2	1605	-5,3	5,3
Поточна дебіторська заборгованість	2918	5,1	12702	19,4	10241	15,2	7323	10,1	251,0
Гроші та їх еквіваленти	1923	3,3	3422	5,2	4586	6,8	2663	3,5	138,5
Інші оборотні активи	4192	7,3	125	0,2	215	0,3	-3977	-7,0	-94,9

вага скоротилась у складі активів оборотних на 5,3 в.п.), поточна заборгованість дебіторів зросла у 2021 р. порівняно із 2019 р. на 7323 тис. грн або у 2,5 рази, при цьому питома вага зросла на 10,1 в.п., гроші та еквіваленти зросли на 2663 тис. грн або у 1,4 рази (питома вага збільшилась на 3,5 в.п.), інші активи оборотні скоротились на 3977 тис. грн або на 94,9 % (однак їх питома вага у складі активів скоротилась всього на 7 в.п.). Вважаємо за доцільне також дослідити більш детально структури фондів обігу та виробничих фондів.

Так, у табл. 2.3 подана структура виробничих фондів ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр. (ця структура проаналізована на базі додатків А,Б,В,Г).

Таблиця 2.3

**Динаміка структури виробничих фондів
ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр.**

Види активів	2019 р. у % до підсумку	2020 р. у % до підсумку	2021 р. у % до підсумку	Зміни (+,-) 2021 р. по відношенню до 2019 р., в.п.
Оборотні виробничі фонди	100,0	100,0	100,0	х
Виробничі запаси	27,1	27,8	27,8	0,8
Поточні біологічні активи	42,4	44,1	43,8	1,4
Незавершене виробництво	30,5	28,1	28,4	-2,1

Аналіз даних табл. 2.3 дозволяє сказати про те, що у склад оборотних виробничих фондів найбільшу питому вагу займають поточні біологічні активи – 42,4 %, 44,1 % та 43,8 % відповідно у 2019–2021 рр. Виробничі запаси відповідно становлять 27,1 % у 2019 р. 27,8 % у 2020–2021 рр. Незавершене виробництво складає 30,5 %, 28,1 % та 28,4 % відповідно у 2019–2021 рр. Варто відзначити, що питома вага виробничих запасів в динаміці зросла на 0,8 в.п., поточних біологічних активів на 1,4 в.п., а динаміка структури незавершеного виробництва характеризується скороченням на 2,1 в.п. Детальне дослідження структури фондів обігу для ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр. подано у табл. 2.4.

Дослідження структури фондів обігу в динаміці вказує на те, що у

складі фондів обігу ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” найбільшу питому вагу займає готова продукція та товари, які становлять відповідно у 2019–2021 рр. 77 %, 65 % та 67,9 %, однак в динаміці готова продукція і товари зменшились на 9,1 в.п.

Поточна дебіторська заборгованість підприємства, навпаки за період дослідження зросла на 14,4 в.п. і становить відповідно 7,4 %, 27,4 % та 21,9 % відповідно у 2019–2021 рр.

Таблиця 2.4

**Динаміка структури фондів обігу ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”
за 2019–2021 рр.**

Види активів	2019 р. у % до підсумку	2020 р. у % до підсумку	2021 р. у % до підсумку	Зміни (+,-) 2021 р. по відношенню до 2019 р., в.п.
Фонди обігу	100,0	100,0	100,0	х
Готова продукція і товари	77,0	65,0	67,9	-9,1
Поточна дебіторська заборгованість	7,4	27,4	21,9	14,4
Гроші та їх еквіваленти	4,9	7,4	9,8	4,9
Інші оборотні активи	1,1	0,3	0,5	-0,6

Гроші та їх еквіваленти в динаміці зросли на 4,9 в.п., інші оборотні активи скоротились на 0,6 в.п.

Дослідження активів оборотних показало, що:

– за сферою розміщення оборотних активів активи зросли на 9912 тис. грн або на 17,2 %, при цьому у сфері виробництва оборотні активи зросли на 2298 тис. грн або на 12,6 %, у сфері обігу оборотні активи зросли на 7614 тис. грн або на 19,4 %;

– за рівнем ліквідності високоліквідні активи зросли на 2663 тис. грн, у 1,4 рази, середньоліквідні активи на 3346 тис. грн або на 47,1 %, низьколіквідні активи зросли на 16-5 тис. грн або на 5,1 %, важколіквідні активи зросли на 2298 тис. грн або на 12,6 %;

– джерела формування активів вказують на зростання власних активів на 12716 тис. грн або на 28 % та на зменшення позикових на 3486 тис. грн або на 5,5 %.

Питома вага покриття оборотних активів власними коштами складає

відповідно 79,1 %, 86,6 % та 86,3 % у 2019-2021 рр., що є позитивним, оскільки вказує на низький рівень ризику зниження фінансової стійкості підприємства.

Окрім складу та структури оборотних активів з ціллю дослідження ризику незбалансованої ліквідності ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” проаналізуємо динаміку активів оборотних за сферою розміщення, за ліквідністю, за джерелами формування (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Аналіз ризику незбалансованої ліквідності за показниками розміщення оборотних активів, рівнем їх ліквідності та джерелами формування ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр.

Види оборотних активів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Зміни (+,-) 2021 р. по відношенню до 2019 р.		
	сума, тис. грн.	у % до підсумку	сума, тис. грн.	у % до підсумку	сума, тис. грн.	у % до підсумку	суми, тис. грн.	питомої ваги, в.п	2021 р. у % до 2019 р.
<i>За сферою розміщення оборотних активів</i>									
У сфері виробництва	18252	31,8	19096	29,1	20550	30,5	2298	0,1	12,6
У сфері обігу	39233	68,2	46415	70,9	46847	69,5	7614	0,2	19,4
Всього	57485	100,0	65511	100,0	67397	100,0	9912	0,2	17,2
<i>За рівнем ліквідності</i>									
Високоліквідні	1923	3,3	3422	5,2	4586	6,8	2663	1,4	138,5
Середньоліквідні	7110	12,4	12827	19,6	10455	15,5	3346	0,5	47,1
Низьколіквідні	30200	52,5	30166	46,0	31805	47,2	1605	0,1	5,3
Важколіквідні	18252	31,8	19096	29,1	20550	30,5	2298	0,1	12,6
Всього	57485	100,0	65511	100,0	67396	100,0	9912	0,2	17,2
<i>За джерелами формування оборотних активів</i>									
Власні	45466	79,1	56714	86,6	58182	86,3	12716	0,3	28,0
Позикові	12021	20,9	8797	13,4	9209	13,7	-3486	-0,1	-5,5
Всього	57485	100,0	65511	100,0	67391	100,0	9230	0,1	8,5

Окрім того, вважаємо доцільним з ціллю подальшого дослідження ризику незбалансованої ліквідності, з ціллю власне дослідження здатності підприємства розраховуватись за своїми зобов'язаннями проаналізувати ліквідність балансу ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр. (табл. 2.6). За

даними табл. 2.6, ліквідність балансу ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” вказує на нестачу високоліквідних платіжних засобів для покриття найбільш термінових зобов’язань підприємства в динаміці за період 2019–2021 рр. в обсягах 6786 тис. грн, 2893 тис. грн, 3047 тис. грн відповідно у 2019–2021 рр. Оскільки короткострокові та довгострокові зобов’язання відсутні, то середньо і низьколіквідні активи є в надлишку у 2019–2021 рр.

Таблиця 2.6

**Аналіз ліквідності балансу
ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр.**

Групи	Види активів	Роки			Групи	Види пасивів	Роки			Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів		
		2019	2020	2021			2019	2020	2021	2019 р.	2020 р.	2021 р.
A1	Високоліквідні	1923	3422	4586	П1	Найбільш термінові	8709	6315	7633	-6786	-2893	-3047
A2	Середньо ліквідні	3337	12827	10456	П2	Короткострокові	0	0	0	3337	12827	10456
A3	Низьколіквідні	48452	49262	52355	П3	Довгострокові	0	0	0	48452	49262	52355
A4	Важколіквідні	50889	49062	50213	П4	Постійні	96355	105776	108395	-45466	-56714	-58182
	Разом	104601	114573	117610		Разом	105064	112091	116028			
Загальний показник ліквідності										5,050	6,292	5,582

Нестачу низьколіквідних активів для покриття довгострокових зобов’язань в обсягах 45466 тис. грн, 56714 тис. грн, 58182 тис. грн відповідно у 2019–2021 рр. В цілому, баланс можна вважати таким, який не має поточної ліквідності (не виконується умова $A1 + A2 \geq П1 + П2$), однак має перспективну ліквідність (виконується умова $A3 \geq П3$; $A4 \leq П4$). Окрім того

ліквідність балансу характеризує таке поняття як ризик незбалансованої ліквідності, в мажах дослідження ліквідності балансу ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” варто сказати, що даний ризик має мінімальні значення, однак з ціллю розширення діяльності, можливо варто залучати середньострокові та довгострокові зобов’язання, оскільки активів для їх покриття вдосталь. Окрім того з ціллю дослідження ризику незбалансованої ліквідності вважаємо за доцільне проаналізувати дебіторську заборгованість ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр. (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз ризику незбалансованої ліквідності за показниками складу та структури дебіторської заборгованості ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр.

Вид дебіторської заборгованості	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Зміни (+;-)		
							2021 р. порівняно з 2019 р.		
	сума, тис. грн.	у % до підсумку	сума, тис. грн.	у % до підсумку	сума, тис. грн.	у % до підсумку	суми, тис. грн.	питомої ваги, пунктів	2021 р. у % до 2019 р.
За товари, роботи, послуги	1735	59,5	9064	71,4	6532	63,8	4797	4,3	276,5
З бюджетом	18	0,6	8	0,1	9	0,1	-9	-0,5	-51,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	1165	39,9	3630	28,6	3700	36,1	2535	-3,8	217,6
Всього	2918	100,0	12702	100,0	10241	100,0	7322	х	251,0

Дослідження дебіторської заборгованості показало наявність у підприємства за 2019–2021 рр. поточної заборгованості дебіторів, зокрема: заборгованості дебіторської за послуги, товари, роботи, яка зросла за період проведеного дослідження на 4797 тис. грн або у 2,8 рази; дебіторської заборгованості з бюджетом, котра за період дослідження скоротилась на 9 тис. грн або на 51,1 %; іншої поточної заборгованості, котра збільшилась на 2535

тис. грн або у 2,2 рази. В цілому заборгованість підприємства за 2019–2021 рр. зросла на 7322 тис. грн або у 2,5 рази, що вказує на уповільнення термінів вивільнення коштів з обороту, а отже збільшує ризик незбалансованої ліквідності підприємства.

2.2. Оцінка ефективності управління ризиком

Оцінка ефективності управління ризиком незбалансованої ліквідності – це шлях до окреслення основних проблем та вузьких місць з метою подальшої їх ліквідації.

Вважаємо, що оцінка ефективності управління ризиком незбалансованої ліквідності повинна здійснюватися за показниками результативності відносно оборотних активів, зокрема:

- показниками динаміки структури оборотних активів за ступенем ризику незбалансованої ліквідності;
- показниками дослідження коефіцієнтів ліквідності і платоспроможності підприємства;
- дослідження ознак неплатоспроможності підприємства внаслідок відсутності окремих складових оборотних активів підприємства;
- дослідження показників оборотності активів оборотних (показників ділової активності);
- дослідження впливу ліквідності на фінансову стійкість;
- дослідження ризику незбалансованої ліквідності шляхом дослідження вивільнення оборотних активів;
- дослідження ризику незбалансованої ліквідності шляхом дослідження впливу факторів на рентабельність виробничих.

Варто зазначити, що очевидним є той факт, що чим більше коштів інвестовано в активи оборотні, що належать до категорії неліквідна дебіторська заборгованість та неліквідна готова продукція, тим більший ризик незбалансованої ліквідності підприємства, окрім того в даному випадку підвищується і ризик зниження фінансової стійкості.

Господарювання в межах підприємства показує, що найліквіднішими, а отже і з найменшим ризиком є грошові кошти, однак варто сказати і про те,

що ці кошти не приносять додаткового доходу, менш ліквідні активи навпаки, приносять додатковий дохід, однак знижують швидку ліквідність.

А тому, вважаємо, що ефективність управління активами оборотними перш за все залежить від вдалого маневрування між швидкою ліквідністю вже зараз та подальшою ліквідністю шляхом формування прибутку.

Отже, дослідження стану управління ризиком незбалансованої ліквідності, з нашої думки, варто розпочати з дослідження структури оборотних активів за ступенем ризику незбалансованої ліквідності (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Аналіз структури оборотних активів ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”
за ступенем ризику за 2019–2021 рр.**

Ступінь ризику	Групи оборотних активів	Частина групи в загальному обсязі поточних активів, %			Відхилення, (+,-) 2021 р. від 2019 р.
		2019 р.	2020 р.	2021 р.	
Мінімальний	Грошові кошти та еквіваленти	3,3	5,2	6,8	3,5
Малий	Дебіторська заборгованість підприємств з нормальним фінансовим станом, запаси, готова продукція, інші оборотні активи	62,0	67,2	65,0	3,0
Середній	Незавершене виробництво, поточні біологічні активи	23,2	21,0	22,0	-1,1
Високий	Дебіторська заборгованість підприємств зі складним фінансовим станом, готова продукція, що не користується попитом	11,5	6,5	6,2	-5,3

Аналіз структури оборотних активів ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за ступенем ризику незбалансованої ліквідності показав, що підприємство не належить до підприємств з низьким ступенем даного ризику, оскільки має у 2021 р. 6,8 % оборотних активів з мінімальним ризиком незбалансованої ліквідності, 65 % – активи оборотні з низьким рівнем ризику, 22 % із середнім і лише 6,2 % активів оборотних мають високий рівень ризику.

Варто сказати і про те, що в динаміці за 2019–2021 рр. оборотні активи із середнім та високим ризиком мають тенденцію до зниження на 1,1 та 5,3 в.п. відповідно. Наступним кроком дослідження з нашого погляду, повинна

стати ліквідність та платоспроможність підприємства за коефіцієнтами ліквідності і платоспроможності (табл. 2.9). За даними табл. 2.9, можна зробити наступні висновки стосовно ліквідності та платоспроможності господарства, а отже і стосовно його ризику незбалансованої ліквідності:

Таблиця 2.9

Аналіз показників ліквідності та платоспроможності

ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр.

Показники	Роки			Нормативне значення	Відхилення (+,-) 2021 р. по відношенню до 2019 р.
	2019	2020	2021		
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,160	0,389	0,498	$\geq 0,2$	0,338
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,438	1,847	1,633	$\geq 0,7$	1,196
Загальний коефіцієнт ліквідності	4,783	7,447	7,318	$\geq 1,0$	2,535
Коефіцієнт покриття запасів	1,015	1,206	1,174	$\geq 1,0$	0,160

коефіцієнт абсолютної ліквідності в динаміці відповідає нормативу у 2020–2021 рр. і характеризується зростанням на 0,338; коефіцієнт швидкої ліквідності вказує на зростання в динаміці на 1,196 та відповідає нормативу у 2020–2021 роках, що вказує на відсутність генерування ризику незбалансованої ліквідності в даних періодах з позиції забезпечення швидкої платоспроможності та генерацію ризику незбалансованої ліквідності у 2019 р. з позиції забезпечення швидкої платоспроможності; загальний коефіцієнт ліквідності вказує на динамічне зростання показника на 2,535 (в динаміці даний коефіцієнт відповідає нормативу); динамічно зростає коефіцієнт покриття запасів (на 0,160), що також є позитивним, окрім того даний показник в усіх роках є вищим за норматив.

Отже, в цілому показники ліквідності та платоспроможності мають позитивну динаміку і не дають підстав говорити про генерацію ризику

незбалансованої ліквідності підприємства з позиції забезпечення швидкої платоспроможності.

Вважаємо, що окрім показників ліквідності і платоспроможності підприємства з ціллю дослідження ризику незбалансованої ліквідності варто дослідити ознаки неплатоспроможності ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за даними табл. 2.10.

Таблиця 2.10

**Аналіз ознак неплатоспроможності ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”
за 2019–2021рр.**

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-) 2021 р. по відношенню до 2019 р.
Довгострокові фінансові інвестиції, тис.грн.	1614	2021	2256	642
Поточні фінансові інвестиції, тис.грн.	-	-	-	-
Грошові кошти та їх еквіваленти, тис.грн.	1923	3422	4586	2663
Поточні зобов'язання, тис.грн.	12021	8797	9209	-2810
Показник поточної неплатоспроможності, тис.грн.	-8482	-3358	-2367	6115
Коефіцієнт покриття (загальний коефіцієнт ліквідності)	4,783	7,447	7,318	2,535
Коефіцієнт забезпечення власними засобами	0,791	0,866	0,863	0,072
Чистий прибуток (збиток), тис.грн.	3713	9403	12031	8318

Дослідження ознак неплатоспроможності ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр. (табл. 2.9) показало, що підприємство має ознаки поточної неплатоспроможності на що вказують значення показника поточної неплатоспроможності, що в динаміці має негативне значення (8482 тис. грн, 3358 тис. грн та 2367 тис. грн відповідно у 2019–2021 рр.), тобто підприємство не покриває за рахунок наявних у нього коштів, зокрема довгострокових фінансових інвестицій та грошових коштів і еквівалентів поточні зобов'язання.

Отже, підприємство генерує ризик незбалансованої ліквідності за даними показниками, оскільки не покриває поточні зобов'язання власними коштами.

Наступним кроком на шляху здійснення дослідження ризику незбалансованої ліквідності повинно стати дослідження ефективності з приводу використання оборотних активів за показниками дослідження ділової активності. Дослідження ділової активності ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр. вказує на скорочення в динаміці тривалості операційного та фінансового циклів на 496 та 490 днів відповідно, що є позитивним, оскільки пришвидшує період вивільнення коштів з обороту, а отже, скорочує ймовірність виникнення ризику незбалансованої ліквідності. Скорочення операційного циклу спровоковане скороченням тривалості обороту запасів на 529 днів, при цьому хоча тривалість обороту коштів в розрахунках і зросла на 33 дні. Скорочення тривалості обороту кредиторської заборгованості на 5 днів та скорочення операційного циклу спровокувало скорочення фінансового циклу на 490 днів. За даними додатків А,Б,В проведемо це дослідження для ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

**Аналіз впливу показників ділової активності на ймовірність
виникнення ризику ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр.**

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. по відношенню до 2019 р.	
				абсо- лютне	від- нос- не, %
Коефіцієнт обертання оборотних активів	1,260	1,430	1,456	0,196	X
Тривалість одного обороту оборотних активів	286	252	247	-38	-13,5
Коефіцієнт обертання запасів	0,501	1,800	1,904	1,402	X
Тривалість одного обороту запасів	718	200	189	-529	-73,7
Коефіцієнт обертання коштів в розрахунках	14,868	8,389	6,250	-8,618	X
Тривалість одного обороту коштів в розрахунках	24	43	58	33	137,9
Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	27,141	11,259	8,432	-18,709	X
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості	13	32	43	30	221,9
Коефіцієнт обертання власного капіталу	0,696	0,870	0,903	0,207	X
Тривалість одного обороту власного капіталу	517	414	399	-119	-22,9
Коефіцієнт обертання кредиторської	16,897	17,951	22,316	5,419	X

заборгованості					
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості	21	20	16	-5	-24,3
Тривалість операційного циклу, днів	742	243	247	-496	-66,8
Тривалість фінансового циклу, днів	721	223	231	-490	-68,0

2.3. Оцінка ризику зниження фінансової стійкості

Дослідження впливу показників показники стану оборотних активів на ймовірність виникнення ризику зниження фінансової стійкості та ризику незбалансованої ліквідності вказують на зростання коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними коштами (на 0,072), що є позитивним аспектом оскільки не знижує фінансову стійкість господарства, зростання коефіцієнту маневреності власного капіталу (на 0,065), зростання також коефіцієнта забезпечення запасів власними коштами (на 0,173) та зростання коефіцієнту маневреності власних оборотних коштів (на 0,037). Окрім того вважаємо за доцільне з ціллю дослідження ризику незбалансованої ліквідності за показниками ефективності дослідити показники фінансової стійкості, зокрема ті з них, що пов'язані з активами оборотними (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Аналіз ризику за показниками фінансової стійкості

ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Нормативне значення	Відхилення 2021 р. до 2019 р.
<i>Показники стану оборотних активів</i>					
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,472	0,536	0,537	>0,5	0,065
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	0,791	0,866	0,863	≥0,1	0,072
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	0,938	1,151	1,111	≥0,5	0,173
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,042	0,060	0,079	збільшення	0,037

Отже, варто зазначити, що генерований підприємством ризик незбалансованої ліквідності не здійснює впливу на зниження рівня фінансової стійкості підприємства. Наступним кроком дослідження з нашого погляду,

повинно стати дослідження типу фінансової стійкості за 2019–2021 рр., оскільки власне тип фінансової стійкості підприємства залежить від забезпеченості запасів відповідними джерелами стосовно формування. Власне наявність власних оборотних коштів для формування запасів позначається на типу фінансової стійкості, а наявні запаси та форми їх фінансування залежать від політики формування оборотних активів на підприємстві і власне мають безпосередній вплив на генерування ризику незбалансованої ліквідності на підприємстві, а тому вважаємо що дослідження типу фінансової стійкості показує вплив ризику незбалансованої ліквідності на стійкість підприємства. Дослідимо вплив ризику незбалансованої ліквідності на тип фінансової стійкості ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр. (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Аналіз впливу ризику незбалансованої ліквідності на тип фінансової стійкості ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019–2021 рр.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+;-) 2021 р. порівняно з 2019 р.
Власні оборотні кошти	45466	56714	58182	12716
Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-
Короткострокові кредити і позики	-	-	-	-
Запаси	48452	49262	52355	3903
Власні оборотні кошти та довгострокові зобов'язання	45466	56714	58182	12716
Загальна величина основних джерел формування запасів	45466	56714	58182	12716
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів для формування запасів	-2986	7452	5827	8813
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	-2986	7452	5827	8813
Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів	-2986	7452	5827	8813
Тип фінансової стійкості	Кризовий фінансовий стан	Абсолютна фінансова стійкість	Абсолютна фінансова стійкість	X

Коефіцієнт забезпечення запасів відповідними джерелами формування	0,938	1,151	1,111	0,173
Надлишок (+) або нестача (-) відповідних джерел формування на 1 грн. запасів, грн.	-0,062	0,151	0,111	0,173

Отже, вплив ризику незбалансованої ліквідності на тип фінансової стійкості спричинив кризовий фінансовий стан у 2019 р. внаслідок незбалансованості оборотних активів та нестачі власних коштів оборотних з ціллю формування запасів в обсягах 2986 тис. грн, нестачі загальних обсягів основних джерел формування запасів.

Оскільки у 2020–2021 рр. підприємство має надлишок власних коштів оборотних для формування запасів в обсягах 7452 тис. грн та 5827 тис. грн відповідно, надлишок загальних обсягів стосовно основних джерел формування запасів, то підприємство належить у цих роках до підприємств, які характеризується абсолютною фінансовою стійкістю.

Варто сказати, що у всіх роках запаси формують лише за рахунок власних джерел, бо довгострокові та короткострокові позики у господарства у 2019–2021 рр. відсутні.

Вважаємо також в межах дослідження ризику незбалансованої ліквідності на базі показників ефективності використання оборотних активів проаналізувати фактори, що здійснюють вплив на оборотність активів оборотних ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”.

Дослідження факторів, що вплинули на оборотність оборотних активів, а отже і на їх вивільнення з обороту та зменшення ризику незбалансованої ліквідності показало, що за досліджуваний період оборотність суб'єкту зросла на 0,196 у 2021 р. порівняно із 2019 р., що є позитивним, бо спровокувало зниження тривалості обороту оборотних активів на 38 днів. Варто сказати, що скорочення тривалості обороту активів оборотних зумовлено наступними факторами: за рахунок зростання чистого доходу тривалість обороту скоротилась на 116 днів, за рахунок зростання середньорічної вартості активів оборотних зросла на 78 днів.

Варто сказати про те, що в результаті зміни оборотності активів оборотних підприємство отримало додатковий прибуток в обсязі 207 тис. грн.

Отже, варто сказати про те, що пришвидшення оборотності призвело до швидшого вивільнення коштів з обороту, що спонукало до зниження ризику незбалансованої ліквідності підприємства, окрім того дане пришвидшення забезпечило додаткову платоспроможність, а отже і зменшення ризику незбалансованої ліквідності шляхом отримання додаткового прибутку від пришвидшення оборотності в обсягах 207 тис. грн.

Наступним кроком на шляху дослідження показників ефективності активів оборотних та їх впливу на ризик незбалансованої ліквідності, з нашого погляду, повинно стати дослідження впливу факторів на рентабельність виробничих фондів, адже висока рентабельність виробничих фондів провокує зниження ризику незбалансованої ліквідності підприємства.

Варто зазначити, що рентабельність виробничих фондів у 2020 р. порівняно із 2019 р. зросла на 8,9 в.п., дане зростання спровоковане: зростанням рентабельності продажу (внаслідок цього зростання рентабельність виробничих фондів зросла на 5 %); зниженням коефіцієнта фондомісткості (внаслідок цього зниження рентабельність виробничих фондів зросла на 3 %); зниженням коефіцієнта завантаженості оборотних виробничих фондів (внаслідок цього зниження рентабельність виробничих фондів зросла на 1 %).

Рентабельність виробничих фондів у 2021 р. порівняно із 2020 р. зросла на 3,9 в.п., дане зростання спровоковане: зростанням рентабельності продажу (внаслідок цього зростання рентабельність виробничих фондів зросла на 2,4 %); зниженням коефіцієнта фондомісткості (внаслідок цього зниження рентабельність виробничих фондів зросла на 1,3 %); зниженням коефіцієнта завантаженості оборотних виробничих фондів (внаслідок цього зниження рентабельність виробничих фондів зросла на 0,2 %).

Отже, рентабельність виробничих фондів за період зросла за рахунок зростання рентабельності продажу та зниження коефіцієнтів фондомісткості і завантаженості оборотних виробничих фондів.

Власне, варто відзначити, що зниження фондомісткості і завантаженості виробничих фондів зменшують ризик виникнення незбалансованої ліквідності, окрім того варто сказати і про те, що збільшення рентабельності

виробничих фондів також позитивно впливають на забезпечення поточної платоспроможності підприємства, а отже і зниження ризику незбалансованої ліквідності на підприємстві.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ НЕЗБАЛАНСОВАНОЇ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Бюджетування виробничих фондів з ціллю управління ризиком

Виробничі фонди підприємства – це частина оборотних активів, котра формує додаткову вартість у вигляді прибутку. Однак, варто відзначити, що дана частина оборотних активів гальмує швидкість здатності підприємства стосовно платоспроможності. Але все ж таки дана частина оборотних активів формує платоспроможність підприємства в майбутньому періоді. Саме тому, вважаємо, що виробничі фонди – досить важлива складова в діяльності суб'єкту, однак з ціллю ефективного господарювання та забезпечення поточної платоспроможності, зниження ризику незбалансованої ліквідності підприємству варто здійснювати їх обґрунтоване планування та використання [70, 72].

До складу виробничих фондів належать:

- виробничі запаси;
- поточні біологічні активи;
- незавершене виробництво.

Варто відзначити, що всі ці складові оборотних активів підлягають нормуванню. Так, нормувати можна кожний із запасів. Нами в межах досліджуваного суб'єкту запропоновано здійснити нормування палива, оскільки більшість запасів в аграріїв мають власне виробництво. Вважаємо, що саме паливо належить до тих, виробничих запасів, які сільськогосподарські суб'єкти закупають на стороні, окрім того питома вага

палива у складі оборотних активів загалом та виробничих запасів зокрема досить вагома. Слід сказати і про потребу в паливі, яка варіює залежно від періоду, так, найбільша потреба в паливі у період посівної та збору урожаю. Нормування забезпечує нормальну діяльність господарства за мінімальної потреби в певних засобах. Найбільш вдалою методикою для здійснення розрахунку нормативів є методика, яку запропонував Інститут аграрної економіки [33, 55]. Наступним кроком на шляху управління ліквідністю та платоспроможністю, з нашого погляду повинно стати групування запасів за XYZ аналізом (табл. 3.1).

В табл. 3.1 подано інформацію стосовно визначення потреби в паливі для ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”.

Таблиця 3.1

Розрахунок нормативу палива для ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” (2021 р.)

Місяці	Спожито (витрачено), тис. грн P_{ϕ}	Дні в обороті	Річна завантаженість засобів D
1	23	365	8395
2	45	334	15103
3	68	306	20756
4	565	275	155444
5	317	245	77552
6	384	214	82255
7	362	184	66564
8	136	153	20756
9	113	122	13792
10	203	92	18721
11	23	60	1357
12	22	31	682
Разом	2261	X	481377
Календарна завантаженість засобів в обороті, тис. грн $D_k = P_{\phi} \cdot 365$			825265
Коефіцієнт наростання споживання $K = \frac{D}{D_k}$			0,583
Час знаходження в обороті, днів $M_t = \frac{D}{P_{\phi}}$			213
Норма запасу, днів $H_p = M_t \cdot K$;			124

Сума середньоденного споживання, тис. грн. $C = \frac{П_{\phi}}{365};$	6
Норматив запасів тис. грн $H = C \cdot H_p;$	769
Норматив запасів, % $H_6 = \frac{H}{П_{\phi}} \cdot 100;$	34,0

Отже, згідно табл. 3.1 норматив палива для суб'єкту, який ми досліджуємо (у вартісному виразі 769 тис. грн) або 34 % від сукупного (річного) обсягу палива потрібного підприємству для здійснення господарювання. Варто відзначити, що управління ризиком незбалансованої ліквідності передбачає оптимізацію обсягів запасів за Моделлю Уілсона. Дана модель є економічним обґрунтуванням з приводу обсягів здійснюваного замовлення.

Ця модель надає змогу мінімізувати витрати стосовно запасів. Модель має наступний вигляд [5]:

$$EOQ = \sqrt{\frac{2 \cdot ОПП \cdot C_{pz}}{C_x}} \quad (3.1)$$

де: EOQ – економічний розмір стосовно замовлення;

C_{pz} – витрати стосовно виконання замовлення;

ОПП – середній попит;

C_x – вартість зберігання товару [5].

Дана модель дозволяє оптимізувати замовлення за окремими групами запасів, пропонуємо згідно цієї моделі оптимізувати замовлення палива для ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”, оскільки саме воно займає значну частину у складі виробничих фондів та належить до тих запасів, які підприємство закуповує.

Отже, згідно формули моделі EOQ для ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” обсяг замовлення палива становить:

$$EOQ = \sqrt{\frac{2 \cdot 2261 \cdot 0,58}{10}} = 16,1 \text{ тис. грн.}$$

Отже, оптимальне замовлення палива для ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” складатиме 16,1 тис. грн.

Оптимальний же обсяг запасу, що є середнім розраховується за формулою [5]:

$$ПЗ_o = \frac{EOQ}{2} \quad (3.2)$$

Для ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” $ПЗ_o = \frac{16,1}{2} = 8,05$ тис. грн.

З ціллю оптимізації обсягів виробничих фондів окрім нормування та моделі EOQ, вважаємо також потрібним здійснити розподіл виробничих фондів за ABC та XYZ аналізами.

Даний розподіл дозволить розподілити зусилля з контролю та планування виробничими фондами, зокрема: ABC аналіз передбачає розподіл виробничих фондів за їх вагомістю; XYZ аналіз передбачає розподіл виробничих фондів за характером споживання та точністю прогнозування попиту на них. Згрупуємо виробничі фонди ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за ABC аналізом та розділимо зусилля відповідно до даного групування стосовно управління на три групи (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Групування виробничих фондів ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”

згідно методу ABC за 2021 р.

Вид виробничих фондів	Середньо-річна вартість виробничих фондів, тис. грн	Питома вага складових виробничих фондів в їх загальному обсязі, %	Кумулятивний обсяг виробничих фондів %	Група	Рекомендації стосовно управління виробничими фондами
Виробничі фонди					
Поточні біологічні активи	8995	43,6	43,6	A	Постійний контроль за станом запасів
Незавершене виробництво	5835	28,3	71,9	A	
Запасні частини	2843	13,8	85,7	B	Періодичний контроль за станом запасів
Паливо	2261	11,0	96,6	B	
Сировина і матеріали	340	1,6	98,3	C	Мінімальний контроль за станом запасів
Будівельні матеріали	235	1,1	99,4	C	

Матеріали сільськогосподарського призначення	80	0,4	99,8	C	
Тара і тарні матеріали	28	0,1	99,9	C	
Купівельні напівфабрикати	13	0,1	100,0	C	
Разом	20630	100,0	X	x	

Графічне відображення ABC аналізу для ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” подано на рис. 3.1.

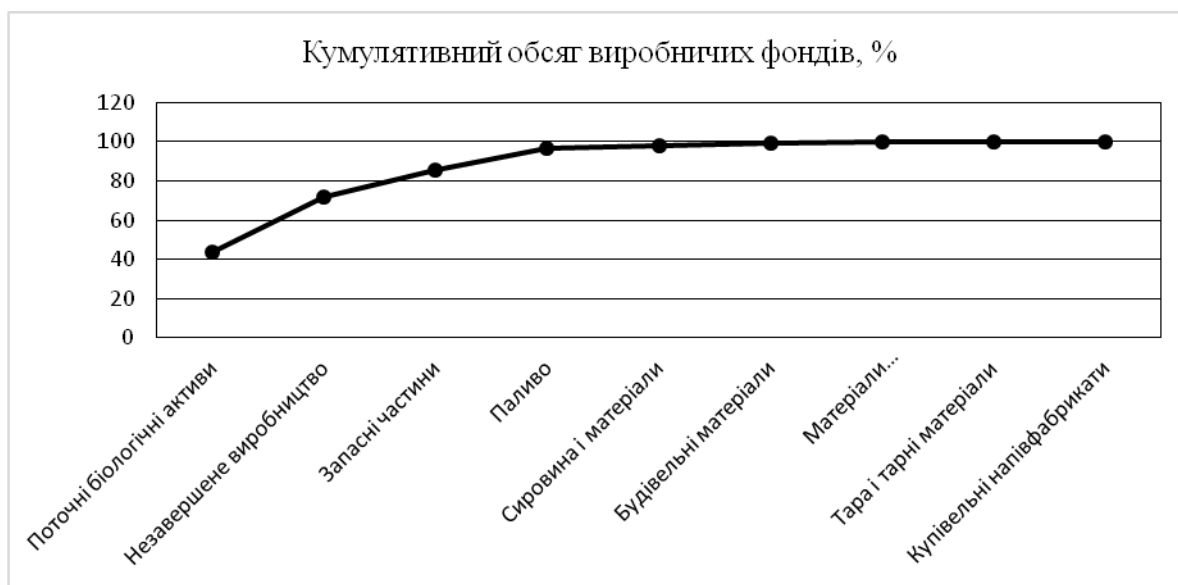

Рис. 3.1. Кумулятивний обсяг виробничих фондів ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” згідно методу ABC за 2021 р.

За даними табл. 3.2 та рис. 3.1 можемо зробити наступні висновки:

- група А є найдорожчою за вартістю, а тому ця група вимагає постійного моніторингу і постійного контролю (20 % запасів, котрі мають вартість до 80 %), до неї в межах підприємства належать поточні біологічні активи, незавершене виробництво;

- група В – середня стосовно вартості група запасів, котра вимагає періодичних заходів стосовно контролю та моніторингу (30 % запасів мають вартість до 10 %), до даної групи належать запасні частини та паливо;

- група С – найнижча за вартістю група, яка не вимагає значної уваги стосовно моніторингу та контролю (50 % запасів, що мають вартість до 10 %), до неї належать: сировина і матеріали, будівельні матеріали, матеріали

сільськогосподарського призначення, тара і тарні матеріали, купівельні напівфабрикати.

За даними табл. 3.3 можемо зробити висновок, стосовно характеру споживання і точності прогнозування виробничих фондів ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” у 2021 р. з щоквартальною сегментацією.

Так, у господарства відсутня група X, бо у ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” значно варіюють обсяги споживання на протязі року.

Таблиця 3.3

**Групування виробничих фондів ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”
за XYZ – аналізом, 2021 р.**

Вид виробничих фондів	Загальна вартість складових виробничих фондів, тис. грн.	Обсяг виробничих фондів по кварталах, тис. грн.				Середньо-арифметичне відхилення, тис. грн.	Середньо-Квадратичне відхилення, тис. грн., б	Коефіцієнт варіації %, V	Група
		I	II	III	IV				
Виробничі фонди:									
Поточні біологічні активи	8995	1799	2249	2159	2788	2249	354	15,7	Y
Незавершене виробництво	5835	584	3501	1167	584	1459	1203	82,5	Z
Запасні частини	2843	256	853	853	881	711	263	37,0	Z
Паливо	2261	136	1266	611	248	565	441	78,0	Z
Сировина і матеріали	340	13	132	11	184	85	75	88,6	Z
Будівельні матеріали	235	10	105	120	0	59	54	92,1	Z
Матеріали сільськогосподарського призначення	80	8	19	9	44	20	15	72,5	Z
Тара і тарні матеріали	28	5	7	9	7	7	1	20,2	Z

Купівельні напівфаб- рикати	13	3	2	5	3	3	1	33,5	Z
-----------------------------------	----	---	---	---	---	---	---	------	---

До групи Y належать лише поточні біологічні активи, до групи Z у ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” належать: незавершене виробництво; запасні частини; паливо; сировина і матеріали; будівельні матеріали; матеріали сільськогосподарського призначення; тара і тарні матеріали; купівельні напівфабрикати.

Дана сегментація зумовлена значним коливанням коефіцієнту варіації згідно поділу за XYZ аналізом: до групи X належать виробничі фонди в яких коефіцієнт варіації коливається в межах від 0 до 10 %; до групи Y належать виробничі фонди в яких коефіцієнт варіації коливається в межах від 10 до 25 %; до групи Z належать виробничі фонди в яких коефіцієнт варіації коливається понад 25 % [5, 53].

Варто також сказати про те, що група X, яка найменше варіює за споживанням та витрачанням виробничих фондів досить легка у плануванні та прогнозуванні на майбутнє.

Група Y передбачає використання прогнозних моделей під час планування майбутніх виробничих фондів, точність прогнозування відносно даної групи досить висока.

Група Z – характеризується ускладненістю прогнозування, оскільки є досить мінливою, під час її планування використовують прийоми планування враховуючи мінімально потрібні обсяги попереднього періоду або ж навпаки – максимально потрібні обсяги попереднього періоду.

На базі ABC та XYZ аналізів сформуємо матрицю управління виробничими фондами підприємства, яка дозволить мінімізувати ризик незбалансованої ліквідності підприємства (табл. 3.4).

Згідно з даними табл. 3.4, група AY вказує на відносну стабільність управління поточними біологічними активами ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”, за даною групою продукції необхідний постійний контроль.

Група AZ, до якої належить незавершене виробництво вимагає постійного контролю за станом даної складової виробничих фондів.

Варто сказати, що ця група не має чітких тенденцій відносно споживання.

Таблиця 3.4

**Матриця ABC- та XYZ-аналізу управління виробничими фондами
ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”, 2021 р.**

Групи	Виробничі фонди	Вартісна оцінка	Точність прогнозу
AX	-	Висока	Висока
AY	Поточні біологічні активи	Висока	Середня
AZ	Незавершене виробництво	Висока	Низька
BX	-	Середня	Висока
BY	-	Середня	Середня
BZ	Запасні частини, паливо	Середня	Низька
CX	-	Низька	Висока
CY	-	Низька	Середня
CZ	Сировина і матеріали Будівельні матеріали Матеріали сільськогосподарського призначення Тара і тарні матеріали Купівельні напівфабрикати	Низька	Низька

Наявна у ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” група BZ, до якої належать запасні частини, вказує на виробничі фонди, для яких слід здійснювати періодичний контроль.

Варто сказати, що варіація відносно цієї групи в межах підприємства зумовлена сезонністю виробничого процесу.

Наявність групи CZ, до якої належать сировина і матеріали, будівельні матеріали, матеріали сільськогосподарського призначення, тара і тарні матеріали, купівельні напівфабрикати вказує на недостатньо ефективне управління, однак тут варто зробити поправку, бо управління в

сільськогосподарських підприємства залежить від сезонності виробництва та багатьох інших сільськогосподарських факторів.

За даними виробничими фондами повинен бути мінімальний контроль, а господарство повинно прийняти рішення чи потрібні взагалі дані виробничі фонди.

3.2. Оптимізація та планування фондів обігу в контексті управління ризиком

Фонди обігу за своїм складом не однакові стосовно ступеня їх ліквідності, а отже по різному здійснюють вплив на ймовірність та обсяги ризику незбалансованої ліквідності підприємства. Так, до складу фондів обігу належить заборгованість дебіторів, готова продукція, гроші та еквіваленти, інші оборотні активи. Варто відзначити, що кожна із цих складових є досить важливою для підприємства. Так, дебіторська заборгованість – засіб пришвидшення реалізації, однак одночасно це також і додаткових ризик незбалансованої ліквідності. Гроші та еквіваленти з засіб забезпечення поточної платоспроможності, однак вони не приносять додаткової вартості у вигляді прибутку, а отже не забезпечують і платоспроможність в наступних періодах. Вважаємо, що оптимізацію стосовно фондів обігу варто здійснити шляхом розподілу зусиль з контролю за їх станом за ABC аналізом (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Групування фондів обігу ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”

згідно методу ABC за 2021 р.

Вид фондів обігу	Середньорічна вартість фондів обігу, тис. грн	Питома вага складових фондів обігу в їх загальному обсязі, %	Кумулятивний обсяг фондів обігу, %	Група	Рекомендації стосовно управління фондами обігу
Фонди обігу					
Готова продукція і товари	31241	67,5	67,5	А	Постійний контроль за станом запасів
Поточна дебіторська заборгованість	10241	22,1	89,6	В	Періодичний контроль за

Гроші та їх еквіваленти	4586	9,9	99,5	В	станом запасів
Інші оборотні активи	215	0,5	100,0	С	Мінімальний контроль за станом запасів
Разом	46283	100,0	х	х	Х

Готова продукція – це власне сформована додаткова вартість, яка у разі реалізації перетвориться на грошові засоби, що забезпечать платоспроможність підприємства, а отже і зменшать ризик незбалансованої ліквідності (однак лише за умови реалізації, якщо ж в силу будь-яких причин готова продукція не буде реалізована, то суб'єкт понесе збитки і ризик незбалансованої ліквідності зросте).

За даними табл. 3.5, найбільшого контролю серед фондів обігу потребує готова продукція, вона належить до групи А.

Поточна дебіторська заборгованість ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” та гроші і еквіваленти – це середня відносно вартості група, група В – вона потребує середнього контролю і моніторингу за їх станом. Найменша за вартістю група С, до неї у ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” належать інші активи оборотні. Графічне відображення кумулятивного обсягу фондів обігу подано на рис. 3.2.

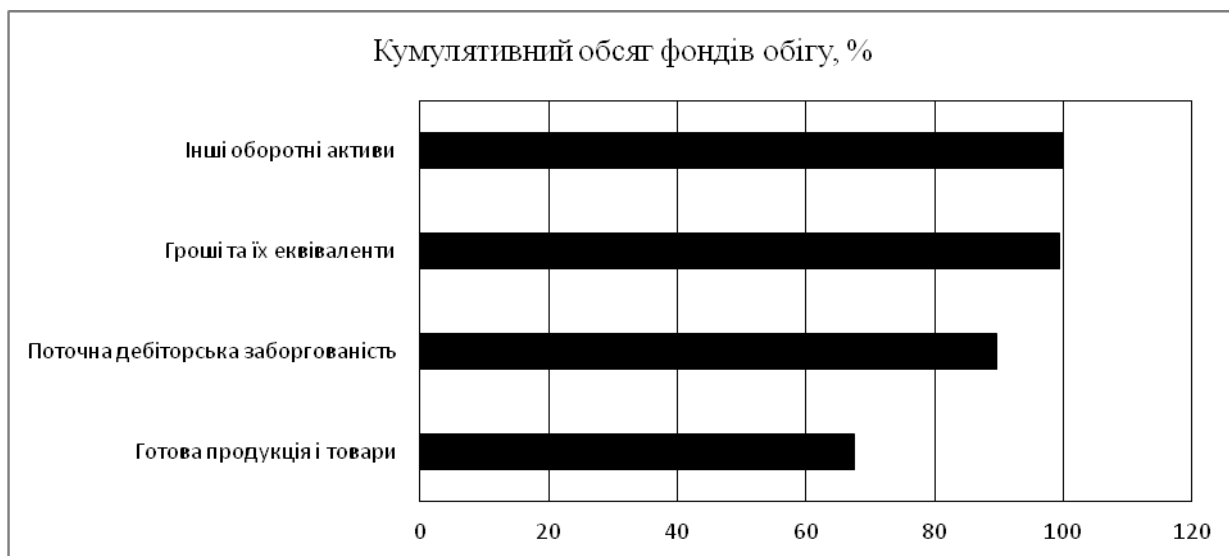

Рис. 3.2. Кумулятивний обсяг фондів обігу ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”,
2021 р.

Дебіторська заборгованість є інструментом прискорення реалізації, але водночас вона провокує уповільнення ліквідності, бо власне реалізація проводиться у кредит, а тому підприємству слід маневрувати між ризиком незбалансованої ліквідності, забезпеченням поточної та майбутньої платоспроможності. Аналіз даних табл. 3.6, дозволяє обґрунтувати висновки стосовно доцільності використання кредитної політики, бо за цієї політики ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” в результаті ефекту політики стосовно заборгованості дебіторів збільшить прибуток на 1642,3 тис. грн., що скоротить відповідно на цю ж суму ризик незбалансованої ліквідності підприємства і забезпечить майбутню додаткову платоспроможність підприємства, але за цієї політики зростуть витрати стосовно стягнення заборгованості дебіторів на 216,7 тис. грн, сформується витрати на знижки в обсягах 2153,2 тис. грн. Оскільки, дебіторська заборгованість пришвидшує реалізацію, тобто допомагає перетворити запаси готової продукції на гроші, то проаналізуємо доцільність формування дебіторської заборгованості в межах ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” і визначимо ефективність управління нею на підприємстві (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Аналіз кредитної політики ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”, 2021 р.

Показники	До зміни кредитної політики	Ефект впливу зміни кредитної політики	Після зміни кредитної політики
1. Чиста виручка від реалізації	96727,4	5803,6	102531,0
2. Виробничі витрати, всього	74562,0	3653,5	78215,5
а) постійні витрати	22368,6	0,0	22368,6
б) змінні витрати	52193,4	3653,5	55846,9
3. Валовий прибуток	22165,4	2150,1	24315,5
4. Середній термін погашення ДЗ (DSO), днів	4	-2	2

5. Середньоденний продаж (ADS)	268,7	16,1	284,8
6. Середньорічна величина ДЗ за товари, роботи послуги	1049,5	-479,9	569,6
7. Інвестиції в ДЗ	566,3	-256,1	310,3
8. Вартість інвестицій в ДЗ	96,3	-43,5	52,7
9. Витрати на знижки	0,0	2153,2	2153,2
10. Втрати за безнадійними боргами	3869,1	-1818,5	2050,6
11. Витрати на стягнення ДЗ	193,5	216,7	410,1
12. Загальні витрати пов'язані з ДЗ	4158,8	507,8	4666,6
13. Економічний прибуток (збиток)	18006,6	1642,3	19648,9

При цьому господарство зменшить обсяги витрат за безнадійними боргами на -1818,5 тис. грн. Однак, понесені підприємством витрати аргументовано призведуть до скорочення обсягів заборгованості відповідно у 2021 р. на 43,5 тис. грн. Оптимізація з приводу дебіторської заборгованості також передбачає використання такого інструменту як надання знижки тим споживачам власної продукції, які вчасно розрахуються в той термін, що встановило підприємство. Варто сказати, що використання інструменту знижки стосовно заборгованості дебіторів є досить дієвим механізмом пришвидшення отримання заборгованості. Варто згадати і про таку складову фондів обігу як гроші та еквіваленти, які хоч і забезпечують швидку ліквідність, тобто зводять ризик незбалансованої ліквідності до мінімуму, однак одночасно вони формують ризик неплатоспроможності в наступних періодах. Проаналізуємо більш детально доцільність тримання оборотних активів в якості грошей за допомогою таких управлінських інструментів як модель Баумоля та платіжний календар. Слід сказати, що власне дотримання балансу між ризиком незбалансованої ліквідності, ризиком недоотримання прибутку та ризиком зниження фінансової стійкості – це і є управління потоками грошей. Вважаємо, що власне управління відносно грошей повинно бути акцентоване на аналізі та моніторингу грошей і еквівалентів в сукупності та в розрізі складових за часом. Окрім того дане управління повинно вчасно виявляти ризики недотримання балансу та усувати їх. Слід сказати, що під час управління варто дотримуватись принципу безперервності відносно управління і контролю. Окрім того вважаємо, що господарству доцільно використовувати прогнозні засоби під час планування потоків грошей. Слід

також акцентувати, що управління грошима повинно здійснюватися із дотриманням певних принципів, зокрема: принцип ліквідності – постійний моніторинг коштів та врахування під час їх планування своєчасності здійснення відповідних розрахунків; принцип збалансованості – дотримання синхронізації відносно потоків грошей та їх окремих складових, синхронізація вхідних і вихідних потоків грошей; принцип ефективності – зведення до мінімуму грошей, що не приносять додаткової вартості [5, 7, 67]. Акцентуючи увагу на принципі ефективності, тобто зведення до мінімуму грошей, котрі «не працюють» закордонні управлінці досить активно використовують такі моделі як Баумоля та Міллера-Орра з ціллю оптимізації грошей, що не приносять прибутку. За моделлю Баумоля, яка є більш популярним інструментом стосовно регулювання грошових потоків, котрі не працюють: всі кошти слід направляти у активи оборотні, котрі формують додаткову вартість, тим самим залишаючи певну їх частку у ліквідній формі з ціллю забезпечення швидкої платоспроможності та зведення до мінімуму ризику незбалансованої ліквідності підприємства. Отже, модель Баумоля дозволяє звести ризик незбалансованої ліквідності до мінімуму формуючи оптимальний залишок грошей [5, 7, 66]:

$$ДА_{\text{макс}} = \sqrt{\frac{2 \cdot P_o \cdot ПО_{\text{до}}}{P_{\text{д}}}} \quad (3.3)$$

де $ДА_{\text{макс}}$ – обсяг залишку стосовно грошових засобів, що є оптимальним для конкретного підприємства;

P_o – витрати відносно здійснення обслуговування операції поповнення грошей;

$ПО_{\text{до}}$ – обсяг обороту грошей, який є запланованим;

$P_{\text{д}}$ – втрати доходів від тримання засобів у ліквідній формі [4, 6, 55].

Для досліджуваного ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” розрахуємо на 2021 р. оптимальний обсяг відносно залишку грошей за моделлю

Баумоля: $ДА_{\text{макс}} = \sqrt{\frac{2 \cdot 0,1 \cdot 96727}{0,29}} = 258 \text{ грн.}$

Отже, обсяг активів оборотних в найліквіднішій формі, що зменшує

поточний ризик незбалансованої ліквідності та не провокує цей ризик в наступних періодах за моделлю Баумоля становить 258 тис. грн, реальні ж обсяги грошей і еквівалентів ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” складають 4586 тис. грн у 2021 р. (за звітом про фінансовий стан 2021 р. поданого у додатках до диплому). Отже, суб'єкту слід зменшити обсяги грошей, які „не працюють”. Варто відзначити, що досить важливим короткостроковим інструментом планування грошей, а отже і зменшення ризику незбалансованої ліквідності є платіжний календар. Власне платіжний календар акцентує увагу на розподілі зусиль з управління грошовими коштами за часом забезпечуючи платоспроможність підприємства та зводячи до мінімуму ризик незбалансованої ліквідності. Платіжний календар передбачає розподіл подекадний, помісячний, щоденний відносно грошових коштів з ціллю відстеження вузьких місць в управлінні та подальшому їх усуненні [28, 29]. Сформуємо платіжний календар для ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” на березень 2022 р. (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

**Платіжний календар ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”
станом на березень 2022 р.**

Статті		Сума по декадах, тис. грн.		
		1	2	3
Видатки				
1.	Заробітна плата (з нарахуваннями) та прирівняні до неї платежі	295,0	295,0	295,0
2.	Податки	13,5	13,5	13,5
3.	Закупівля кормів	513,5	510,0	510,0
4.	Оплата за ветпрепарати	115,0	116,3	116,0
5.	Оплата комунальних платежів	237,5	236,5	233,0
6.	Оплата за матеріали і з/ч	109,5	109,0	109,5
7.	Оплата паливно-мастильних матеріалів	48,7	47,7	49,0
8.	Закупівля тари та товарів для торгівлі	37,5	36,0	36,5
9.	Послуги сторонніх організацій за обслуговування і ремонт обладнання та виготовлення комбікормів	95,2	94,0	94,0
10.	Оплата послуг зв'язку	35,5	34,0	36,6
11.	Оплата юридичних, банківських, страхових послуг та послуг охорони	27,0	24,0	25,5
12.	Інші виробничі витрати	77,0	76,5	76,5
13.	Невиробничі затрати	12,0	12,0	12,0
14.	Придбання добових курчат	36,5	36,5	36,0
Разом видатків		1653,4	1641,0	1643,1
Надходження				
1.	Дохід від реалізації яєць курей	1240,5	1230,0	1238,0

2.	Дохід від реалізації ясного порошку	355,0	355,0	348,0
3.	Дохід від реалізації молодняку курей	171,5	167,0	172,0
4.	Дохід від реалізації м'яса курей	105,0	96,0	97,5
5.	Дохід від реалізації послуг автотранспортного парку	1,5	1,7	1,2
6.	Дохід від торгових точок	35,0	30,5	33,0
7.	Дохід від реалізації придбаних ТМЦ	16,0	17,0	16,5
8.	Дохід від реалізації комбікорму	5,0	-	0
9.	Залишок коштів в касі і на поточному рахунку	16980,3	17256,4	17510,5
Разом надходжень		18909,8	19153,6	19416,7
Перевищення надходжень над видатками		17256,4	17512,6	17773,6

Дані відносно платіжного календаря ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” вказують на перевищення доходів стосовно видатків, отже, що вважаємо, що суб'єкту варто певну суму грошей покласти на депозитний рахунок.

Проведені нами дослідження стосовно ризику незбалансованої ліквідності підприємства надають підстави аргументувати певні рекомендації стосовно удосконалення управління цим ризиком, зокрема:

- здійснювати оптимізацію оборотних активів з використанням прийомів нормування та прийомів менеджменту;

- формуючи оборотні активи варто враховувати постійний компроміс між поточною та майбутньою платоспроможністю підприємства і балансувати між забезпеченням виробництва виробничими фондами та фондами обігу, ризиком зниження фінансової стійкості, ризиком незбалансованої ліквідності на шляху отримання кінцевого результату – прибутку;

- прагнути до пришвидшення реалізації шляхом формування дебіторської заборгованості, однак лише в розумних її межах при умові балансування реалізації та платоспроможності;

- здійснювати постійний моніторинг і контроль оборотних активів з позиції ймовірності настання фінансових ризиків;

- з ціллю використання дебіторської заборгованості на користь підприємства формувати і втілювати у життя ефективну кредитну політику;

- здійснювати оптимізацію стосовно виробничих фондів та фондів обігу використовуючи ABC та XYZ аналізи та їх поєднання;

- будувати управління оборотними активами враховуючи матрицю розподілу зусиль з контролю та управління на база поєднання ABC та XYZ

аналізів;

–оптимізувати обсяги виробничих запасів використовуючи модель ЕОQ;

–прагнути до поліпшення складу та структури активів оборотних враховуючи управлінські підходи та постійне балансування між ризиком, прибутком, платоспроможністю;

–враховувати при плануванні та управлінні активами оборотними особливості виробництва в сільському господарстві.

ВИСНОВКИ

1. Узагальнюючи погляди науковців стосовно поняття ризику незбалансованої ліквідності, вважаємо, що ризик незбалансованої ліквідності – це короткостроковий несистематичний фінансовий ризик, ймовірність виникнення якого пов'язана з конкретними рішеннями управлінців стосовно структури оборотних активів підприємства. Однак, тут хотілося б зауважити, що даний ризик, на наш погляд, – це не лише ризик неплатоспроможності, це більш широке поняття, оскільки незабезпеченість низько та середньо ліквідними активами також провокує неплатоспроможність в наступних періодах, бо вартість не примножується.

2. Аналіз ризику незбалансованої ліквідності ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” дозволяє зробити наступні висновки:

– в цілому оборотні активи збільшились за період дослідження на 9906 тис. грн або на 17,2 %. Варто зазначити, що оборотні виробничі фонди зростали повільнішими темпами (зросли на 12,6 %) ніж фонди обігу (зросли на 19,4 %), що вказує на те, що ризик незбалансованої ліквідності за показниками платоспроможності підприємства зменшується. Однак, тут також варто зазначити, що зростання фондів обігу швидшими темпами ніж виробничих фондів провокує скорочення прибутку, що призведе в подальшому до скорочення платоспроможності підприємства;

–аналіз структури оборотних активів ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за ступенем ризику незбалансованої ліквідності показав, що підприємство не належить до підприємств з низьким ступенем даного ризику, оскільки має у 2021

р. 6,8 % оборотних активів з мінімальним ризиком незбалансованої ліквідності, 65 % – активи оборотні з низьким рівнем ризику, 22 % із середнім і лише 6,2 % активів оборотних мають високий рівень ризику. Варто сказати і про те, що в динаміці за 2019–2021 рр. оборотні активи із середнім та високим ризиком мають тенденцію до зниження на 1,1 та 5,3 в.п. відповідно;

- показники ліквідності та платоспроможності мають позитивну динаміку і не дають підстав говорити про генерацію ризику незбалансованої ліквідності підприємства з позиції забезпечення швидкої платоспроможності;

- дослідження ознак неплатоспроможності ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” показало, що підприємство генерує ризик незбалансованої ліквідності оскільки не покриває поточні зобов’язання власними коштами;

- дослідження ділової активності ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” за 2019 –2021 рр. вказує на скорочення в динаміці тривалості операційного та фінансового циклів на 496 та 490 днів відповідно, що є позитивним, оскільки пришвидшує період вивільнення коштів з обороту, а отже, скорочує ймовірність виникнення ризику незбалансованої ліквідності;

- варто зазначити, що генерований підприємством ризик незбалансованої ліквідності не здійснює впливу на зниження рівня фінансової стійкості підприємства, на що вказує зростання коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними коштами.

3. З ціллю удосконалення управління ризиком незбалансованої ліквідності ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА”, власне з метою оптимізації обсягів виробничих фондів та вивільнення необґрунтованих їх обсягів і забезпечення поточної платоспроможності нами:

- визначено норматив палива (у вартісному виразі 769 тис. грн або 34 % від сукупного (річного) обсягу палива потрібного підприємству для здійснення господарювання);

- визначено оптимальне замовлення палива за моделлю EOQ (16,1 тис. грн);

- здійснено групування виробничих фондів за ABC та XYZ аналізом та сформовано на базі даних аналізів матрицю управління виробничими фондами, зокрема група AZ, до якої належить незавершене виробництво вимагає постійного контролю за станом даної складової виробничих фондів. Варто

сказати, що ця група не має чітких тенденцій відносно споживання. Наявна у ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” група BZ, до якої належать запасні частини, вказує на виробничі фонди, для яких слід здійснювати періодичний контроль. Варто сказати, що варіація відносно цієї групи в межах підприємства зумовлена сезонністю виробничого процесу.

Наявність групи CZ, до якої належать сировина і матеріали, будівельні матеріали, матеріали сільськогосподарського призначення, тара і тарні матеріали, купівельні напівфабрикати вказує на недостатньо ефективне управління, однак тут варто зробити поправку, бо управління в сільськогосподарських підприємства залежить від сезонності виробництва та багатьох інших сільськогосподарських факторів. За даними виробничими фондами повинен бути мінімальний контроль, а господарство повинно прийняти рішення чи потрібні взагалі дані виробничі фонди. З ціллю удосконалення управління ризиком незбалансованої ліквідності нами також оптимізовано фонди обігу, зокрема:

- згруповано фонди обігу за вартісною ознакою за ABC аналізом та подано рекомендації стосовно управління фондами обігу враховуючи даний метод: найбільшого контролю серед фондів обігу потребує готова продукція, вона належить до групи А, поточна дебіторська заборгованість ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” та гроші і еквіваленти – це середня відносно вартості група, група В – вона потребує середнього контролю і моніторингу за їх станом, найменша за вартістю група С, до неї належать інші активи оборотні;

- запропоновано використовувати кредитну політику з ціллю оптимізації дебіторської заборгованості, саме за цієї політики ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” в результаті ефекту політики стосовно заборгованості дебіторів збільшить прибуток на 1642,3 тис. грн., що скоротить відповідно на цю ж суму ризик незбалансованої ліквідності підприємства і забезпечить майбутню додаткову платоспроможність підприємства, але за цієї політики зростуть витрати стосовно стягнення заборгованості дебіторів на 216,7 тис. грн, сформується витрати на знижки в обсягах 2153,2 тис. грн. При цьому господарство зменшить обсяги витрат за безнадійними боргами на -1818,5 тис. грн.

Однак, понесені підприємством витрати аргументовано призведуть до скорочення обсягів заборгованості відповідно у 2021 р. на 43,5 тис. грн;

– запропоновано оптимізувати обсяги оборотних активів, які варто тримати у найліквіднішій формі на базі моделі Баумоля (обсяг активів оборотних в найліквіднішій формі, що зменшує поточний ризик незбалансованої ліквідності та не провокує цей ризик в наступних періодах становить 258 тис. грн, реальні ж обсяги грошей і еквівалентів ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” складають 4586 тис. грн у 2021 р.);

– запропоновано використати з ціллю планування грошових коштів короткостроковий фінансовий інструмент – платіжний календар.

Проведені нами дослідження стосовно ризику незбалансованої ліквідності підприємства надають підстави аргументувати певні рекомендації стосовно удосконалення управління цим ризиком, зокрема:

– здійснювати оптимізацію оборотних активів з використанням прийомів нормування та прийомів менеджменту;

– здійснювати постійний моніторинг та контроль оборотних активів в цілому та їх окремих складових;

– формуючи оборотні активи варто враховувати постійний компроміс між поточною та майбутньою платоспроможністю підприємства і балансувати між забезпеченням виробництва виробничими фондами та фондами обігу, ризиком зниження фінансової стійкості, ризиком незбалансованої ліквідності на шляху отримання кінцевого результату – прибутку;

– прагнути до пришвидшення реалізації шляхом формування дебіторської заборгованості, однак лише в розумних її межах при умові балансування реалізації та платоспроможності;

– здійснювати постійний моніторинг і контроль оборотних активів з позиції ймовірності настання фінансових ризиків;

– здійснювати моніторинг, контроль та оптимізацію заборгованості дебіторів;

– з метою використання дебіторської заборгованості на користь підприємства формувати і втілювати у життя ефективну кредитну політику;

– здійснювати оптимізацію стосовно виробничих фондів та фондів обігу використовуючи ABC та XYZ аналізи та їх поєднання;

– будувати управління оборотними активами враховуючи матрицю

розподілу зусиль з контролю та управління на база поєднання ABC та XYZ аналізів;

- оптимізувати обсяги виробничих запасів використовуючи модель EOQ; прагнути до швидкої реалізації, до прискорення відвантаження стосовно продукції, до швидкого вивільнення стосовно оборотних активів;

- прагнути до поліпшення складу та структури активів оборотних враховуючи управлінські підходи та постійне балансування між ризиком, прибутком, платоспроможністю;

- враховувати при плануванні та управлінні активами оборотними особливості виробництва в сільському господарстві.

На наш погляд, для удосконалення управління стосовно ризиків, що є фінансовими ПП „ІМЕНІ КАЛАШНИКА” необхідно розробити таку програму дій:

- постійно тримати руку на пульсі моніторингу показників стійкості з ціллю координації ризику стійкості, що є фінансовою;

- повсякчас аналізувати активи, що є оборотними з метою зниження ризику неплатоспроможності;

- на основі оптимізаційних критеріїв постійно досліджувати потребу в позикових коштах, формувати оптимальну структуру з ціллю уникнення ризику стійкості, що є фінансовою;

- здійснювати розподіл зусиль з моніторингу активів та управління ними залежно від ризику цих активів;

- проводити нормування активів з ціллю уникнення ризику неплатоспроможності;

- проводити оптимізацію активів, що є оборотними за операційним циклом, зокрема оптимізувати заборгованість дебіторів, оптимізувати запаси, грошові кошти, тим самим уникаючи ризику виникнення неплатоспроможності, уникаючи кредитного ризику;

- здійснювати прискорення відвантаження реалізаційних товарів та прискорювати розрахунок за них з ціллю зниження ризику неплатоспроможності;

- використовувати форми рефінансування кредитного продажу як метод зниження ризику неплатоспроможності;
- здійснювати регулювання стосовно середнього залишку коштів як засобу зниження ризику неплатоспроможності;
- здійснювати підвищення контролю запасів (метод ABC) з ціллю уникнення виникнення ризику неплатоспроможності, уникнення кредитного ризику.